

180

जानेवारी १९७०

कृतम प्राणी

एकदा एक शिकारी जंगलत शिकारीला गेला होता. एका बागी त्याला खड्ड्यातून निरनिराळ्या प्रकारचे आवाज ऐकू आले. शिकार्याने खड्ड्यात डोकावून पाहिले.

"दादा! आम्हांला वाचवा ही! देव तुम्हांला सुखी करील." आवाज ऐकू आले, त्या खड्ड्यात शिकार्याला एक मनुष्य, एक चित्ता, एक साप व एक उंदीर दिसला. खड्ड्याची भिंत खरळ उभी होती. म्हणून एका ही प्राण्याला चढून येणे क्षम्य नव्हते.

"तुम्हाला मी मदत कशाला करू रे? उंदीर आमचे धान्य खाऊन दाकतो. साप चावून आमचाजीव घेतो. चित्ते आमच्या गाईची वासरे उचलून नेतात मनुष्य आमच्या जातीचा आहे. मी त्याला एकट्याला वाचवीन." शिकारी म्हणाला.

परंतु इतर प्राण्यांनी श्याबया करून वाचवायला विनंती केली. तेव्हा शिकार्याला

त्यांची कीव घाली व त्याने लांब लांब वेलीचे दोरखंड चळून ते खड्ड्यात सोडले व त्यांच्या आधारे सर्व प्राण्यांना वाचविले.

"आम्ही या सपकाराची फंड म्हणून कोणती तरी उपयोगी वस्तु आणून देतो." असे सांगून उंदीर, साप व चित्ता निघून गेले. परंतु मनुष्य म्हणाला—"दादा! मी फार गरीब आहे. श्याकलादेखील मला मिळत नाही. म्हणून मी आपल्याला कोणती ही वस्तू भेंट म्हणून आणून देऊ शकणार नाही."

ते ऐकून शिकारी त्या गरीब माणसाला आपल्या झोपडीत बोलावून भेऊन गेला आणि त्याला पोरभर खायला घातले.

दुसऱ्या दिवशी चित्त्याने शिकार करून एक हरण शिकार्याला प्रेमाची भेट म्हणून दिले आणि म्हणाला—"बाज पासून तुला शिकार करण्याची गरज नाही. मी रोज

शिकार करून तुला लागणारे मांस पुरवीन." असे सांगून चित्ता निघून गेला.

त्यानंतर साप आला आणि म्हणाला—"मी तुझ्यासाठी एक चूर्ण आणले आहे. हे चूर्ण एकाबा कुतव्याच्या रक्तात भिजवून ते साप चावेल त्या जागेवर चोळलेस तर त्रिष उतरेल." असे सांगून एक कन्हेचे चूर्ण शिकार्याच्या हातात देऊन साप निघून गेला.

त्यानंतर उंदीर कसले तरी लहानसे गाठोडे ओडीत पंढत आला आणि म्हणाला—"यात पुष्कळ दागिने आहेत. मी किन्हेक दिवसांपासून हे जमवून ठेवले आहेत. हे विकून आयुष्यभर तुला आनंदाने घालविता येतील." असे सांगून उंदीरपण निघून गेला. त्या गाठोड्यात सोन्याचादीने दागिने होते.

हे दागिने मिळाल्यामुळे मी केवढा श्रीमंत झालो आहे. आता मी या खोपटात कशाला रहायचे? असा विचार करून शिकार्याने सर्व दागिने विकले आणि जे पैसे मिळाले ते खर्च करून त्याने एक चांगले घर बांधले आणि त्यात राहू लागला. तो गरीब मनुष्य शिकार्या वरीवरप रहात होता. शिकार्याचे वैभव पाहून त्याच्या पोटात गोळा उमा राहला.

तो शिकार्याचे वाईट कसे व केव्हा होते याची वाट पाहू लागला.

त्याच सुमारास शहराच्या एका अधिकाऱ्याच्या घरी चोरी झाली. पैसे व दागिने चोरीस गेले. त्याने खंबी पिटविली की जो कोणी चोराला पकडवून देईल त्याला मोठे बक्षिस दिले जाईल.

शिकार्याच्या घरी राहणाऱ्या त्या गरीब माणसाने अधिकाऱ्याला जाऊन चोरीचा माल शिकार्याकडे असल्याचे कळविले. म्हणाला—"मी त्या माणसाला ओळखतो. त्याने आपल्या घरातले दागिने चोरून विकले व एक मोठे घर बांधून त्यात रहात

आहे. पाहिजे तर जाऊन आपण ते घर पाहून घ्यावे.”

अधिकार्याने आपल्या तोंकरांना पाठवून शिकाऱ्याला बोलाविले आणि विचारले— “काय रे, तू हे एवढे मोठे घर कसे काय बांधलेस? कोठून आले इतके पैसे?”

शिकाऱ्याने खोल खड्ड्यात पडलेल्या चार प्राण्यांना त्याने कसे बांधविले होते ते सांगितले.

अधिकारी ते सर्व ऐकून म्हणाला—“तू कपोलकल्पित गोष्टी सांगू लागलास तर रमावर कोणाचा विश्वास बसणार? मला तर तू अट्टल बोर दिसतो आहेस.” नंतर तो आपल्या स्विपायांना म्हणाला—“या माणसाला घसून तुरुंगात नेऊन टाका. नंतर सर्व चवकशी करू.”

थोड्या वेळाने घरामुत नोकरांनीं धावत येऊन मुलीला साप भावल्याचे अधिकार्याला सांगितले. मुलगी बेशुद्ध होऊन पडली होती.

काय करावे, अधिकार्याला सुचना.

“आपण काळजी करू नका, सापाचे विष उतरविण्यास माझ्याकडे औषध आहे. मी आपल्याला थोड्या वेळा पूर्वीच नव्हते का सांगितले की मी ज्या सापाला खांचविले होते त्यानेच एका औषध मला वेळून ठेवले होते. या कृतघ्न माणसाच्या रक्तात भिजवून साप चाखलेल्या जागी हे औषध लावले तर विष उतरेल.” शिकारी म्हणाला.

अधिकार्याने त्याप्रमाणे मुलीला साप चावला होता त्या जागी ते औषध चोळून लावले. मुलीला शूद्ध आली व ती उठून बसली.

अशातऱ्हेने शेवटी शिकारी म्हणाला होता ते सर्व खरे असल्याची अधिकार्याची खात्री पटली आणि त्याने त्या कृतघ्न माणसाला शिक्षा केली आणि शिकाऱ्याची माफी मागितली.

पैशाची हत्य

हालच अन् रशीद बगदादचे खलीफा होते तेव्हा घडलेली ही गोष्ट आहे. त्यांच्या दरबारी हुसैन नावाचा एक अधिकारी रहात असे. त्याच्या बायकोचे नाव फातिमा असे होते. दोघांना पैशाचा इतका मोह होता की दोघे पोटभर जेवत देखील नसत. हुसैनला जो पगार येई तो सर्वच्या सर्व ती बायलास देवीत. कुर्बसुद्धा तीस लावणार नाही असले पदार्थ ती दोघां सात. ज्या घरात दोघे रहात त्यास भिसारी सुद्धा राहायला तयार झाले नसते. अशातऱ्हेने त्यांनी इतके सोने जमविले की दोन पैल्या भरल्या. दोघे रात्री अपरात्री उठून एकदा ते सोने पहात व ते पाहून त्यांना स्वर्ग मिळाल्याचा आनंद होई.

सन नाइत येळं वसातसा घनाचा लोभ पण नाइत गेला. एकदा फातिमाच्या मनात एकदम पुष्कळवे घन मिळविण्याची इच्छा

उत्पन्न झाली. ती ज्या दुकानात नेहमी सर्व पदार्थ खरेदी करीत असे त्या दुकानदाराकडे जाऊन ती एकदम रडू लागली आणि म्हणाली—“अहो बघे भिया! तुमच्या भावाला (म्हणजे तिच्या नवऱ्याला) खलीफांनी एकाएकी घसून तुरुंगात टाकलं आहे हो. मी बाई माणूस कोणाकडे जाऊन सांगू. जवळ एक फुटकी कबडी घुड्या नाही. काय खाऊ आणि काय पिऊ?”

दुकानदाराला तिची कीव झाली व त्याने तिला सर्व किराणा माल पैसे पेतल्याशिवाय फुकट दिला. पण इतक्या न्यायपरायण खलीफांनी त्या विचार्याला तुरुंगात कां बांबून ठेवावे हे दुकानदाराच्या लक्षात येईना. त्या रात्रीचे जेवण दोघांना अमृतासारखे खोब लागले. कारण एक पै देखील खर्च केल्या शिवाय त्यांना पोटभर जेवायला मिळालं होतं.

अशातऱ्हेने काही दिवस अनेक दुकानदारा-
कडून फातिमाला फुकटात सर्व वस्तू मिळत
राहल्या. परंतु एक दिवशी एका दुकानदाराने
विचारलेच, म्हणाला-“फातिमा! असे किती
दिवस चालणार? तुझ्या नवऱ्याला तुरंगात
कां घातलं खलीफांनी? कारण सांगितलंस
तर सोडविण्याचा प्रयत्न तरी करता येईल.”

फातिमा चाबुरली. पण स्वतःला सावरून
म्हणाली-“तुम्हांला पुण्य लागेल, ही गोष्ट
खलीफांना जाऊन विचारू नका. आम्हां
दोघांना एकदम फासो मिळेल.”

“तरम्मा तू आपल्या नातेवाइकांची
मदत अशा वेळी कां घेत नाहीस?” दुकान-

दाराने विचारले. यापुढे दुकानदारांकडून
फुकट संपान विकणार नाही व त्यांच्याकडे
अशा मदतीसाठी ती जात राहूमी तर
त्यांना संशय देखील येईल हे फातिमाने
ओळखले.

गावात हसन व फातिमा दोघांचे पुष्कळ
नातेवाईक होते. पण जाणे येणे ठेवले तर
उगीच व्यर्थे खर्च होईल या भीतीने त्यांनी
सर्व नातेवाइकांशी संबंध तोडल्यासारखेच
होते. तरी फातिमा आपल्या माहेरच्या
नातेवाइकांकडे जाऊन तिच्या नवऱ्याला
खलीफांनी तुरंगात टाकले असल्याचे
सांगितले. तिच्यावर त्या वेळा रवांनी
यथाशक्ती तिला मदत केली. परंतु त्यांना
देखील ते एक आश्चर्यच वाटले, खलीफांनी
असा अन्याय कां बरे केला असेल?

तुरंगवासाचे वांग नाळू रहावे यासाठी
हसनला दिवसा बराबहेर पडणे कठीण
माले. उज्जाडण्याच्या आधी तो बराबहेर
पडे व चांगला काळोख पडल्यावरच
घरी बई.

फातिमाने ते सोंग पण फार दिवस
चालले नाही. नातेवाइकांनी तिला, तिच्या
नवऱ्याला खलीफांनी तुरंगात का टाकले हे
विचारायला सुरुवात केली. ते म्हणाले-

“खलीफा बघाळ आहेत. तू त्यांचे पाय
धरून माऊ करायला सांग, ते भाय
करतील.”

“नको नको, ते मुळीच नको. खलीफांकडे
मी येले तर मला पण ते तुरंगात टाकतील
व त्यांना (तिच्या नवऱ्याला) फाशीच
होईल.” फातिमा म्हणाली.

आतां नातेवाईकांवर अवलंबून राहणे
अशक्य झाले. तेन्हां दोघांनी बोरी करून
पैसे मिळवायचे ठरविले.

खलीफांच्या कचेरीत हिरे भागकांची
वेखरेल करण्याचे काम हसनला करवि लागे.

त्याने दुसऱ्या दिवशी एक हिरा तोंडात
ठेवून घरी आणून बायकोला दिला. बायकोने
तो स्वतःचा म्हणून सांगून आपल्या एका
माहेरच्या ओळखीच्या जव्हऱ्याकडे मोठी
फिनत बेजून विकला. दुकानदाराने
फातिमाला हिऱ्याची किंमत देऊन पाठवून
दिले व खलीफांकडे जाऊन तो हिरा त्यांच्या
खजिन्यांतला तर नाही याची स्वकवी
केली. कारण त्या जव्हऱ्याला खलीफांच्या
खजिन्हातल्या हिऱ्यांची चांगली माहिती
होती.

बोरी पकडली गेली. हसनच्या घरी
जाऊन खलीफांच्या विपायांनी त्याला कैद

केले आणि त्याच्या घराची नडती चेतली
तेव्हा दोन बैल्या सोने निघाले. हसन व
फातिमा यांना धरून विपायांनी खलीफां-
समोर हजर केले.

खलीफा हसनला म्हणाले-“हसन! तू
खजिन्यात जी बोरी केलीस त्याबद्दल तुला
फाशीची शिक्षा देवोल देता येईल. परंतु
तुझ्या बायकोने छोटे झोलून दुकानदारांना
व आपल्या नातेवाइकांना छोटे सांगून त्यांचा
फसवून त्यांच्याकडून पैसे उकळले आहेत.
तुमच्या घरी एवढे सोने होते तरी तुम्ही
भिकाऱ्यासारखे परक्यांसमोर तोंड वेंगाड-
यला पेलाय. म्हणून तुम्हांला दोघांना

फाशीची किंवा दुसरी एखादी कडक शिक्षा घावी असा माझा विचार होता. परंतु मी तुम्हाला भिराळ्यान तऱ्हेची शिक्षा देणार आहे. सोन्याच्या दोन्ही बेल्या तुमच्या गळ्यात अडवून मी तुमची धिड काढवणार आहे."

हसन व फातिमा दोघांना वाटले की ही शिक्षा काय मजेंत भोगता येईल. राजाच्या सिपायांनी एकेक सोन्याची धेली दोघांच्या गळ्यात बांधली. धेलीचे वजन इतके होते की दोघांच्या माना वुलू लागल्या व धरी पोचेपर्यंत मान मोडून जाते काय असे झाले त्यांना.

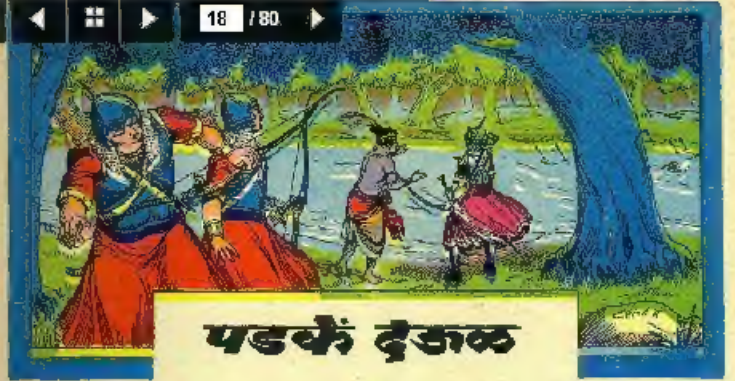
दोघांना बरी पाठवून देऊन खलीफाने त्या दोघांकडून कोणी सोने विकत घेऊ नये व धान्य आणि इतर खाण्यापिण्याचे पदार्थ त्यांना विकू नये असा सक्त हुकूम काढला. त्यांच्यावर सतत पाहारा ठेवण्यासाठी चार सिपाई नेमले.

हसन व फातिमा दुकानात सोने घेऊन जाल पण कोणी त्यांच्याकडून सोने घेईना व त्यांना काही विकेना. शेवटी दोघांना रस्त्यात पडलेल्या केळ्यांच्या व फळांच्या साली खाऊन स्वतःचे पोट भरावे लागले.

अशातऱ्हेने नरकयातना दोन दिवस भोगल्यानंतर तिसऱ्या दिवशी दोघांनी खलीफाच्या पायांवर लोटांगण घालून विनंती केली—"बुजूर, हे सारे सोने ठेवून घ्यावे, याने माझे पोट भरणार नाही वाम्हाला दोघांना अन्नकरून मिळाले की पुरे, जगली काही सको."

"तुम्ही दोघे जाऊन दुकानदारांकडून जे फुकटाचे धान्य विकत घेतलं होतं त्याचे पैसे देऊन टाका. त्यासाठी एक धेली सोने खर्च झाले तरी चालेल." खलीफाने आज्ञा केली.

त्यानंतर खलीफाने दोघांना राहण्यासाठी चांगले घर देवाबंदी आणि हसनला धुल्ल नोकरीवर ठेवून घेतले.

पडकें दंडल

[२३]

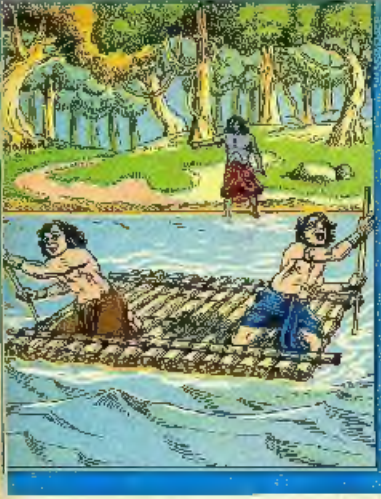
[शिखीमुखने जांगलात एका खेचराच्या लगामात बांधून पुढे पुढे वलायता सांगितले. दुपारच्या सुमारास ते एका तदी काठी येऊन पोचले. तेथे एका चित्पाने त्याच्या भंगार उशी मारली. चित्पाबरोबर जांगलात प्रगरी व दुसरी यांनी भरलेल्या नदीत पडला. त्याच वेळी नदीच्या फलीकडला काठावरून शणांचा वर्षाव सुरू झाला. पुढे-]

पलीकडच्या काठावरून एकाएकी बापांचा वर्षाव होऊ लागलेला पाहून शिखीमुखने चकित होऊन विकमला सावच केले. खाला एका मोष्टीची शंका जाली, बाण सोडणारे लोक जांगलाचे मित्र तर नसतील? आणि हे मित्र पुजाऱ्याच्या टोळीतल्या लोकां- शिवाय आणखी कोण असणार? त्यांनीच आपल्याला प्रकडण्यासाठी हे जाळे टाकले नसेल कशावरून?

"विक्रम! मला वाटते, आपण नदी- काठापासून थोडे मागे जाणे बरे होईल, नदीपलीकडून बाण सोडणारे त्या पुजाऱ्याच्या टोळीतलेच आहेत, मला तरी शंका नाही. त्यांचे बाण आपल्या पर्यंत तत्कीच पोचू शकतील." शिखीमुख म्हणाला.

शिखीमुखने सादव केल्याबरोबर विक्रम- केसरी, जजित आणि बौरभद्र-नदीच्या काठा पासून बुर मागे सरकले.

"बादला"

नदीचा ओष इतका जोराचा होता की चित्ता व जांगला दोघे आरोआप परस्परची सुटका झाल्यासारखे तिरनिराळे वाहू लागले. जांगला पोहोच परलीकडच्या काठानर जाण्याचा प्रयत्न करू लागला. चित्ता गदांगळ्या खात पाण्याच्या ओघाबरोबर वाहता जाऊ लागला. बापाच्या वर्षावाला भिजून मगरी व सुपारी पळू लागल्या. त्या गडबडीत एक उंच ध्वनि कट अंगकाठीचा मनुष्य एक होडकं घेऊन आला आणि त्याने हे नदीत सोडले. त्याच्या पाठीमागून दोघे पानत पुढे आले आणि होडक्यात बसून शींगला होता त्या बाजूला

जांगला

Fullscreen

127

X

◀

⌘

▶

20 / 80

होडके वल्लवीत निघाले. होडके ओढून आणणाऱ्या माणसाने शिखीमुखने ओळखले. त्याने विक्रमकेसरीला खुणावून विचारले—“तो कोण, हे ओळखले नाहीस का? तो नागगिवाड आहे—पुजाऱ्याचा नोकर. तू बरोबर मेन करून त्याला वाटला लाव.”

विक्रमकेसरी धनुष्य बाण घेऊन बसू लागला. तेवढ्यात नागगिवाड एक डाल उचलून तिच्या आडून शिखीमुखकडे पाहण म्हणाला—“ओ... हो...! कोण, शिखीमुख वाटते? शहरनाथक जिवाजीचा पोरगा! अरे, कोठे शहरांची वस्तो आणि कोठे ब्रह्मपुत्र नदीचे खोरे! मरायचेच होते तर इतके दूर येण्याची गरजच काय होती? मरणासाठी कुकटाची धडपड कशाला एवढी.”

नागगिवाड बोलतच होता आणि तेवढ्यात विक्रमकेसरीचा बाण येऊन त्याच्या कालीवर वादळ्या आणि जमिनीवर खाली पडला. त्याच्या हबक्याने नागगिवाड पण खाली पडला. पण पडता पडता म्हणाला—“अरे, मी बोलतो आहे ते तुम्हाला ऐकू येत नाही का? ही डाल म्हणजे जगदीच समान्य वाटली का तुम्हाला?

मंजवलेली आहे ही, पुजारी घन्याने, हिच्या मीच काय, आणखी आठ दोघे सुरक्षित उभे राहू शकतील, लक्षात घेता!”

विक्रमकेसरी आणखी एक बाण सोडणार तितक्यात पडक्या देवळाचा पुजारी नागगिवाडाजवळ आला.

पुजाऱ्याला पाहताच शिखीमुख विकसला म्हणाला—“विक्रम! अरे तो महा, पुजारी! तू त्याला ओळख, आम्ही इतरांना पाहून घेता.”

लगच शिखीमुख, अजित व वीरभद्र तिघांनी धनुष्य बाण घेतले. सर्व मुढगे टेकून नाग सोडायच्या तयारीत होते. त्यांना पाहून पुजारी चार पावले मागे सरकला व म्हणाला—“अरे, मुखे हो! तुमचे बाण येथेवर येतील असे वाटले होय तुम्हाला? चालू द्या, तुम्हाला काय वाटेल ते करा.”

मंतर त्याच्या बरोबर आलेल्या काही रानटी लुटेऱ्यांना त्याने बाण सोडायला सांगितले. शिखीमुख व त्याच्या साथीदारांनी या काठावरून आणि लुटेऱ्यांनी त्या काठावरून खाणांचा मारा सुरू केला. परंतु दोन्ही बाजूचे बाण पडीत पडत होते. थोडा वेळ बाण पाण्यापलीकडे जात नाहीत

हे दोघांच्या लक्षात आल्यावर दोघांनी बाणांचा मारा बंद केला.

शिखीमुख आपल्या अनुयायांना बाण सोडायचे थांबवायला सांगून म्हणाला—“आपल्याला वाटले होते तसा पुजारी आपला पाठलाग करतो आहे. तो आपल्या आधी नदी पलीकडे गेला आहे. याचा अर्थ असा की आपल्या आधी गोलमरा गावाला जाऊन पडक्या देवळासंबंधीची बरोचशी माहिती त्याला मिळाली असावी.”

“असेच वाटू लागले आहे. वस्ताद आहे खरा. लबाडाने जांगलाला वाटाड्या म्हणून आपल्याबरोबर पाठविले आणि

आपल्याकडची माहिती मिळवून पुढे गेला.”
विक्रमकेसरी म्हणाला.

“आता पडक्या देवळापर्यंत आधी कोण पोचतो हाच मुख्य प्रश्न आहे. गोलभरा गावात पडक्या देवळाविषयी माहिती मिळविता येईल. परंतु तोच आधी पोचला. आता पडक्या देवळाजवळ पोचण्यापूर्वी त्याला यमसदनास पाठविले पाहिजे म्हणजे झाले. तेथे सान्न झालेच पाहिजे.” शिखीमुख म्हणाला.

नदीपलीकडे पुजारी व त्याचे अनुयायी आणि नदीच्या या काठावर शिखीमुख व त्याचे अनुयायी परस्परकडे उभा राहिले. आपल्या जागेवर

उभे राहून कोणी आपल्या शत्रूचे मुकसान कोणत्याही प्रकारे करणे शक्य नाही हे दोघांनाही पक्के समजले होते. शिखीमुख काही वेळ विचार करून म्हणाला—“विक्रम! आपल्याला जांगला म्हणाला होता तसे सोन्याच्या वरच्या बाजूला जाऊन, थोडासा पडसा पडला तरी चालेल, आपण गोलभरा गावाला पोचू. दुसरा उपायच दिसत नाही. सगरीमुसरींनी मरलेली नदी पार करून जाणे शक्य आहे व शत्रू पलीकडे लपून बसला आहे.”

शिखीमुखने सुचविल्याप्रमाणे सर्व पुढे निघण्याच्या तयारीला लागले. आपले सर्व सामान खेचरांच्या पाठीवर टाकून ते नदीच्या काठाकाठाने निघाले आणि सुर्यास्ताच्या सुमारास सोन्याच्या टोकाला पोचले. तेथे त्यांना शेंगराच्या पायथ्या जवळ एक थरंद पाऊसवाट दिसली.

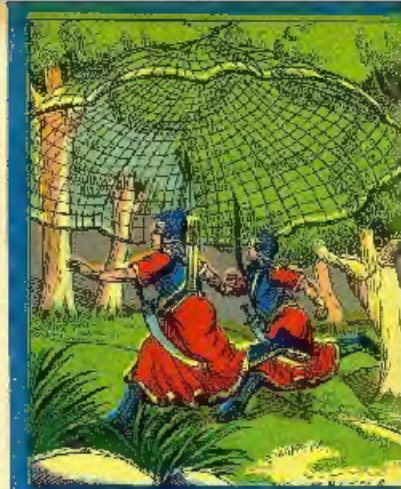
विक्रम व शिखीमुख दोघांनी परस्पर विचार करून ठरविले की या रात्रीच्या काळोखात त्या वाटेने जाण्यात घोंका आहे. पुजाऱ्याचे अनुयायी खडकाआड लपून बसले नसतील वसावरून? अचानक त्यांनी उभा झाला तर त्यांना तोंड देणं आपल्यासाठी कष्ट आईल.

काळोखा

दोन प्रहर रात्र होईपर्यंत त्यांनी खाऊन पिऊन घेतले. त्यांनी शेकोटी बगैरे पेटवून ठेवली नाही. कारण त्यांनी विचार केला की शेकोटीचा उजेड पाहून आपण कोठे आहो हे शत्रूला कळेल. परंतु त्यांनी एका ऐवजो दोघांनी पाहारा देण्याचे ठरविले.

मध्य रात्र उलटून जाईपर्यंत जंगली वनावरांचे ओरवणे ऐकू येत होते, परंतु माणसांची हालचाल कोठे नजरेस आली नाही. त्यांतून नदीच्या बाजूने विचित्र आवाज ऐकू येऊ लागले. अजित व वीरभद्र पाहारा देत होते. त्यांना वाटले, सगरी मुसरींनी आपसातली लढाई असेल व तोच आवाज असेल. परंतु हळूहळू तो आवाज जवळ येऊ लागला. म्हणून अजित व वीरभद्र तलवारी उपसून नदीच्या बाजूला गेले.

काळोखातच मधून मधून चांदण्याच्या उजेडात त्यांना माणसांची हालचाल दिसली. होडक्यात शत्रू नदी ओलांडून येत असल्याचा मास झाला. मधून मधून हळूच पाण्यात बसून वसाचा आवाज गण ऐकू येत होता. नकळत नदी पार करून जाण्याचा शत्रूचा येत असावा.

अजित व वीरभद्र दोघांना पोका वाढत असल्याची स्पष्ट चिन्हे दिसू लागली. म्हणून विक्रम व शिखी दोघांना सावध करण्यासाठी दोघे भागे पळत निघाले. इतक्यात त्यांच्यावर कोणी तरी जाळे फेकले. जाळमातून स्वतःची मुटका करून घेण्याच्या प्रयत्नात ते जाळ्यात जास्त बास्त अडकत होते. हाण्यांना पकडण्यासाठी तसली जाळी- रानटी लोक वापरतात हे दोघांना माहीत होते.

अजित आणि वीरभद्र त्या स्थितीत जाळ्यात तडकडत ओरडून आपल्या मालकांना सावध करण्याच्या विचारात

होते. परंतु तेवढ्यात कोणी तरी त्यांचा गळा दाबला व त्यांना ओरडून सांगणे सुरू झाले.

“ओरडण्याला प्रयत्न फुकट आहे. तुमच्या दोघा धन्यांना आम्ही या आधीच घेऊन बांधून ठेवले आहे.” एक आवाज त्यांना ऐकू आला. इतक्यात आणखी दोघे रानटी लोक त्यांच्या जवळ येऊन पोचले.

अजित व शीरभङ्गला, त्यांना धरणाच्या लोकांच्या अंगात हस्तीच्या कातडीचे कपडे दिसले. याचा अर्थ हे लोक पडक्या देवळाच्या पुजाऱ्यांचे अनुयायी नसावेत. नंतर ते रानटी लोक म्हणाले तसे त्यांनी

शिखीमुखला व विक्रमला कंद केले असेल का? ही गोष्ट खरी असु दाखेल का? त्यांना ते सर्व विनिश्चय वाटले.

इतक्यात त्यांना शिखीमुख व विक्रम उतरले होते त्या वाजूने कुण्याच्या भुंकण्याचा आवाज आणि आणखी काही लोकांच्या ओरडण्याचा आवाज ऐकू आला. त्यामुळे त्यांच्या मनातली शंका वाढली. थोडा वेळ त्या वाजूने आवाज ऐकू येत होता. त्यानंतर सर्व शांत झाले. तोपर्यंत त्या आवाजाच्या वाजूला पहात उभा असलेला रानटी लोकांचा नायक म्हणाला—“या दोघांना पण घेऊन या तिकडेच.” असे सांगून तो शिखीमुख व विक्रम होते त्या वाजूला निघून गेला.

रानटी लोक अजित व शीरभङ्ग दोघांना, जाळ्यासकट एका लांब काठीला बांधून जाळ्यात पकडलेल्या हरणाला खांद्यावर उचलून घेऊन जातात तसे उचलून घेऊन शिखीमुख व विक्रमचे बोन्ही हात बांधून काही रानटी लोक उभे होते तेथे आले कुत्रे पण जाळ्यात सापडले होते.

“त्या दोघांना पण बाहेर काढून दोघांचे हात बांधून देवा. कुत्रे राहू या जाळ्यात आणि जाळ्यासकट त्याला काळीच्या

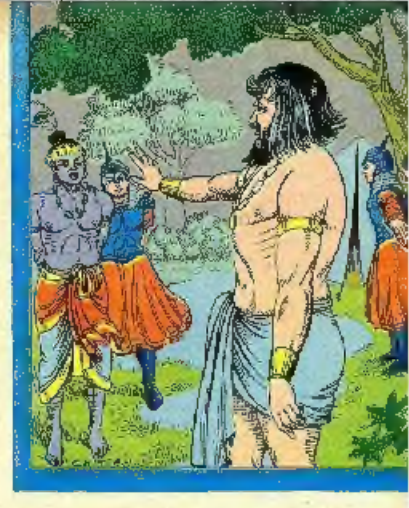
टोकाला टांगून घेऊन चला. सर्व सावध रहा. त्या कुत्र्याने आतांपर्यंत दोघांचा जीव घेतला आहे.” रानटी लोकांचा नायक म्हणाला.

“मालकां या खेपरांना घेऊन यावेच की सोडून द्यावे?” एका रानटी माणसाने आपल्या नायकाला विचारले.

“त्यांना घेऊन घेऊन जाऊ या! आपल्या वस्तीच्या नायकाला नगराणा म्हणून देऊ या. या प्रदेशात या जातीची कोठे म्हणून चला घेऊन?” रानटी लोकांचा नायक म्हणाला.

शिखीमुख त्यांचे बोलणे सांतपणे ऐकत होता. पण एकाएकी मोठ्या आवाजात म्हणाला—“तुम्ही कोण हे नाही आम्हांला माहीत. जाणून आपल्या महाराजांचा शोध काढीत येथवर आलो आहो. तुम्ही एका-एकी चोरांसारखा छाप मारून आम्हांला कंद केलेत. याचे फळ तुम्हांला भोगावे लागेल. बजावून ठेवतो.”

“अरे! या सर्व वमक्या तू आमच्या वस्तीच्या नायकासमोर गेल्यावर दे. काली मातेसमोर तुम्हांला बळी देण्यासाठी आम्ही घेऊन घेऊन जात आहो तुम्हांला. बळी देण्यापुर्वी तुम्हांला जे बोलायचे असेल ते

बोलायला संधी मिळेल.” ते सांगताना नायक मोठ्याने हसला.

“आमचे महोदयाच की आम्हांला तुम्ही कोठे जात आहां हे आधीच कळले. तुम्ही व तुमची कामे किती भयंकर असतात हे देखील आम्हांला कळले. आम्ही हम्पु जातीचे लोक आहो. आता तुम्ही मुकाट्याने आपल्या मागून या.” असे सांगून हम्पु जातीच्या नायकाने आपल्या अनुयायांना जास्त सावधगिरी बाळगायला बजावून सांगितले.

सर्व नदीकाडी आले. तेथे पुष्कळ होडकी तयार असलेली दिसली. सर्व नदी पार

करून सुदीप्याच्या सुमारास गोलभरा नावाला देऊन पोचले. इथु जातीने नाचकरी पुण्य, नायका व मुले मळसांभून उभे राहून शिलीमुख व त्याच्या अनुयायांकडे वकित होऊन पाहू लागले. नाचाच्या मधो-मध एक मोल झोपडी होती. तेथे पोचल्यावर नाचकाने आपल्या अनुयायांना बाहेर बांबा-बला सांगितले व शिलीमुख व त्याच्या अनुयायांना बरोबर घेऊन सोपडीत घेला.

झोपडीत एका उच्च आसनावर इथु जातीचा कुलप्रमुख बसला होता. तो पुष्कळ म्हातारा होता. त्याचे कपाळ उंच होते, गोंठगोंठे होठे व लांब निशा होत्या. त्याचे स्व एकंदरीत भयंकरच होते. त्याच्या पाठीमागे इथु जातीचा मांजिक उभा होता. बाकी एका तिवईवर पडक्या देवळाचा पुजारी बसला होता.

“तो पुजारी कुत्रा येथे आहे, आरचरं आहे!” शिलीमुख वकित होऊन म्हणाला.

“तुम्हांला शिबिलेरवरी समोर बळी देण्यासाठी बसून आणले आहे. म्हणून मी येथे आलो आहे.” पुजारी दात मोठ चाबून म्हणाला.

“पहिल्याने कालीमातेसमोर मांज बळी देऊन टाकू या. त्यानंतर त्या उष्ट्या प्रसादाने मुला काय वाटेल ते कर. समजले!” असे सांगून इथु जातीच्या मांजिकाने एकदा कूळ नजरेने पुजाऱ्याकडे पाहिले.

“शांति! शांति!” असे म्हणत कुल-प्रमुखाने त्याला कप्य दाहायला सांगितले. नंतर आपली काडी नजर शिलीमुख व त्याच्या अनुयायांकडे घडवून त्यांना बिचाक लावला—“तुम्हांला सर्वांना बेबीसबोर बळी देण्याची इच्छा माझ्या बनात मुळीच नाही. तुमचा नायक कोण आहे हे तुम्ही प्रथम सांगा. मी त्यालाच बळी देईन. बाकी सर्वांना सोडायला मी तयार आहे.”

(पुढील गोष्ट पुढील अंकी)

पादपुण्यांचा प्रतिय

विकबादित्याने हट्ट सोडला नाही. तो शाडाजवळ गेला, प्रेत सांखावर कावून घेतले आणि स्मशानाच्या दिशेने नेहमी-प्रमाणे सौमपणे चालू लागला. तेव्हां प्रेतात बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला—“राजा! तुलाच साहस आहे त्यांना शतांश जरी रविपूरचा सुवराज कुमारवर्मा याच्या अंगात असता तर त्याला त्याच्या लपनाच्या नाबतीत एका बांभाराशी चढाओढ करण्याची गरज पडली नसती. मी त्याची गोष्ट सांगतो, लक्षा देऊन ऐक.” असे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला.

रविपूरचा राजा भास्करवर्मा याला कुमारवर्मा नावाचा एक मुलगा होता. तो बिसावला सुंदर होता व हुशारपण होता. सर्व पिढा व शास्त्रात तो पारंगत होता. परंतु स्वभावाने बोळा मित्रच होता. वट्टे वट्टेच कोणाशी वादग-

वेताळाला गोष्टी

पुढ, गदायुढ बगर मल्लयुढ करप्याचा प्रसंग आला की त्याचे सर्वांग शरधर कापू लागे.

भास्करवर्मा स्वतः खूब न पराकमी होता व त्याचे सर्व पूर्वज खूब व साहसी म्हणून प्रसिद्ध होते. म्हणून आपला मुलगा मितरा आहे हे जेव्हा राजाला कळले तेव्हा त्याला फार वाईट वाटले. गिर-निराळ्या राजकन्यांच्या स्वयंवरासाठी भास्करवर्मकडे निमंत्रणे येत. खूबराजाने त्या स्वयंवराच्यावेळी हजर राहून शस्त्रा-स्त्रांच्या स्पर्धेत त्याने भाग घ्यावा असे राजाळा वाटे. कुमारवर्मा बापाच्या आग्रहाने

या स्पर्धाच्यावेळी हजर राहो. परंतु त्यांत भाग घेत नसे.

त्याच सुमारास भद्रदेशाच्या राजाने आपली मुलगी भद्रावती हिचे स्वयंवर रचले. त्याने शस्त्रास्त्र विजेच्या स्पर्धा ठेवून त्यांत प्राविण्य दाखविणारास आपली मुलगी देण्याचे जाहीर केले होते.

भास्करवर्माने आपल्या मुलाला या स्वयंवराला पाठविले. जाताना त्याने त्याला बजावून सांगितले की राजकन्येला जिंकल्या-शिवाय परत येता कामा नये. स्वर्धेत भाग घेतल्याने जिवावर प्रसंग आला तरी हरकत नाही. माझ्यामुलाला बीरगती मिळाली असे मानून मी मनाचे समाधान करून घेईन.

बाप म्हणाला ते ऐकून कुमारवर्मा दुःखी झाला. या अपमानापेक्षा मरण बरे असे त्याला वाटले व तो तसा निश्चय करून भद्र देशाच्या राजधानीकडे निघाला.

भद्रदेशाला पोचल्यावर अनेक देशांचे राजकुमार स्वयंवराला आले असल्याचे कुमारवर्माना कळले. दहयुद्धात कोण कोण जिंकणार व कोण कोण सरणार याची चर्चा सुरू होती. त्याला हे कळना की हे सर्व स्वयंवराला आलेच कशाला? हे स्वयंवर नव्हे, युद्धच आहे. कित्येक राजकुमारांचा

बळी वेणारी ही राजकन्या समूह दुर्गा पंढीच आहे. हिच्याशी लग्न करणारास मुख ते काय मिळणार?

त्या दिवशी संध्याकाळी कुमारवर्मा नदी काठी काही तरी निश्चय करून गेला. अशा राजकन्येशी लग्न न करण्याचेच त्याने ठरविले. आपण स्पर्धेत भाग घेतला व आपल्या हाती काही अशक्य व दुर्बल राजकुमारांचा वध झाला तर त्याचे पाप आपल्या माथी येईल. त्यानंतर आपल्याहून खूब अक्षम राजकुमारांच्या हाती आपले प्रण निरचित आहे. बापेसा आपण आत्महत्या करून घेतली तर इतर कोणाचा वध आपल्या हातून न बडल्याचे समाधान तरी मनाला राहिल. असा विचार करून त्याने नदीत उडी मारली. थोड्या अंतरावर एका चांभाराने नदीत वाहात येणाऱ्या राजकुमाराला पाहिले व नदीत उडी मारून त्याने राजकुमाराला काठावर ओढून आणले आणि विचारले—“तू राजधराण्यातला कोणीतरी राजपुरुष दिसतो आहेस, नदीत कसा काय पडलास?”

“मी पाह असंख्य नदीत पडलो नव्हतो. मीच नदीत उडी मारली. मला जिवाचा कंटाळा आला आहे. मला तू

चांचविलेस याबद्दल मी तुला काही इनाम किंवा बसिस देईन असे तुला वाटले असावे. पण तू मला माझ्या इच्छेविरुद्ध चांचविलेस याचा मला शायच आला आहे.”

चांभार हुशार होता. त्याने राज-कुमाराला धीर देऊन जमाचा एवढा वाईट येण्याचे कारण विश्वास्त घेतले आणि म्हणाला—“एवढ्या लहानशी गोष्टीसाठी तू आपल्या जिवाचे अरेवाईट करायला निघालास? माझ्याजवळ जादूची पादत्राणे आहेत. तू ती पादत्राणे घालून गेलास तर तुझ्या अंगात हजर हत्तीचे बळ आणि हजर तिहांचे साहस येईल. सर्व स्पर्धक

फक्त तुझ्याकडे पाहूनच पळून जातील तुझ्या कडून मला काही तरी शनाम मिळेल ही अपेक्षा ठेवूनच मी ही मधत करीत आहे हे बघिले तू बाजू देऊ नकोस, दया राजकुमारी वरमाळा घालायला मईल त्यावेळी बं

तुला कोणत्या इनामाची अपेक्षा आहे? कुमारवर्माने त्याला विचारले

मी भागने ची वस्तु मला हे, तुझी स्वतःची अक्षीच वस्तु मी तुझ्याजवळ मागून चाभार म्हणाला त्यानंतर चाभाराने आपल्या पिशवीतून एक पादत्रा-गाचा जोडा काढून दिला. "तुझ्यादिवशी

स्वयंवर समयी स्पर्धांच्या वेळी येऊन भेटतो. असे मागून चाभार निघून गेला.

चाभाराने दिलेली पादत्राण घातल्या नंतर कुमारवर्माने विचार केला की आपण स्वतः जीव दिला तरी दवाने आपल्याला वाचविले. याचा अर्थ देवच आपल्या पाठीशी आहे आपण नवीत घुटून सेलो असतो तर त्यात बडिल्या आपमानन झाला असना त्यांनी सरी मात बार्डट इच्छिले नव्हते मी स्वयंवर जिंकवे व एका सुंदर राजकन्येशी विवाह व्हावा, हीच त्याची इच्छा होती या प्रयत्नात दहपुढ करीत असजां मरण आले असे तर त्याचे दुःख लाबाना वाटले नसते या उलट मी घुटून गेल्याचे ऐकून त्यांना फार दुःख झाले असे म्हणून त्याने विचय केला की आपण दुसऱ्याचा जीव घ्यायचा नाही व वृषयाशी युद्ध करीत असतो मरण आले तर ते आनंदाने स्वीकारायचे

दुसऱ्या दिवशी कुमारवर्माने स्वयंवरात भाग घेण्यासाठी निघाला जिवावर उदार होऊन युद्ध केल्यामुळे प्रत्येक स्वयंवर तो विजयी होत गेला स्पर्धक राजकुमार इंद्रकुंदात स्वतःची हार मानून बाजूला होत गेले प्रत्येक विजयाबरोबर साहस व

वत्साह वाढत गेला. कुमारवर्माना सर्व अस्त्रास्त्रविषंत प्राविष्य प्राप्त होते तसे इतर राजकुमारास नव्हते म्हणून सर्व एका मागून एक द्वार मानून बाजूला सरकले सूर्यास्ताच्या सुमारास सर्व राजकुमारांवर विजय मिळवून तोच अवे क्षत्रास्त्रविद्येत समर्थ असल्याचे सिद्ध झाले

राजकन्या वरमाळा घेऊन समोर आली आपल्या होणाऱ्या पतीचे शौर्य व पराक्रम पाहून ती थक्क झाली होती त्याचे मीर्दय पाहून तिने मनातल्या मनात देवाचे आसार मानले

राजकन्या कुमारवर्माच्या गळघात वरमाळा घालणार एवढ्यात गर्दी बाजूला सारीत चाभार समोर आला व कुमारवर्माला म्हणाला- 'वरमाळा गळघात पडण्यापूर्वी मला दिलेले वचन पुरे करावे राजकुमार! कुमारवर्माने कृतज्ञतापूर्वक त्याला 'काय वाटलं ते मागून घे' असे म्हटले

"राजकुमारीला सांगा की हे वरमाळा तिने याच्या गळघात घालावी आपण तिला जिंकले आहे ती आपली स्वतःची वस्तु झाली आहे"

ते उच्चर ऐकून कुमारवर्माचे चेहरा एकदम उतरला आणि राजकुमारी जिकित्क्य

विषूढ होऊन कुषारवर्माकडे व इतर लोकांकडे पाहू लागली जवळ उभे असलेले लोक चाभाराला मारायला लागले. पण कुमारवर्माने त्याचे रक्षण केले

मद्रावतीच्या बडिलांनी पुढे येऊन विचारले- ही काय भातगड आहे?"

कुमारवर्माने, नवीत त्याने उडी काढाकली व चाभाराने त्याला कसे वाचविले वगैरे वृत्त बडिले तसे सांगितले

सर्व ऐकून घेऊन राजा मोठ्याने हसला व चाभाराला म्हणाला 'लबांडा' लक्षात ठेव, तू एक क्षणभर देखील यथ उमा राहिलास तर तुझी वामडी लोढवीन आणि

तुझ्या अंगाच्या ठिकच्या काढून कुज्यामांज-
रांना खासला घालीन”

“सरकार! मला भी दिलेली पादत्राणं
परत घावी” असे सांगून चांभाराने
कुमारवर्माच्या पायातला पादत्राणाचा जोड
काढून घेतला आणि गिचून गेला

त्यानंतर भद्रावती व कुमारवर्मा
यांचे लग्न घाटामाटाने पार पडले.
आस्करवर्मा त्याच्या मुलाचे स्पर्धा जिंकून
स्वयंवरात विजय मिळविल्या बद्दल खूप
खाला

पेशवर मोष्ट सांगून वेताळ म्हणाला-
“राजा! भद्रपूरच्या राजाने त्या चांभारा-
वर असा अन्याय का केला? कुमारवर्मा
प्रत्येक स्पर्धेत यशस्वी झाला हा त्याने
दिलेल्या पादत्राणांचाच प्रताप नव्हता का?
तो चांभार तरी त्या अन्यायासमोर
आपली मान वाकवून काही बोलल्याशिवाय
निवृत्त किंवा कांय गेला? या प्रश्नांची

उत्तरे माहीत असून न दिली नाहीस तर
त्याचा परिपाय तुला माहीत आहेच, तुझ्या
डोक्याची शंभर छकले होऊन तुझ्याच
पायावर लोळू लागलील”

विक्रमादित्य म्हणाला-“पादत्राणांचा
प्रताप किंवा पराक्रम काहीच माही
त्यांचाच प्रताप असला तर स्वतः चांभा-
राला सुद्धा शोष व साहस दाखवून
स्वयंवरात जय मिळविला आला असता.
भद्रवैराच्या राजाने त्याला नकार दिला
नसता कुमारवर्माच्या त्या विबलो जे यश
मिळाले त्याचे मुख्य कारण त्याची त्या
दिवसाची मन स्थिती हो आत्मविश्वासाने
लढला नसता तर त्याला कदापि यश
मिळाले नसते”

अशा तऱ्हेने राजाचे मीन भंग होताच
वेताळ प्रेताचरोवर अदृश झाला व जाऊन
बाडाच्या फांदीला लोवकळू लागला.

(कल्पित)

* भावंडे *

[२]

कल्याणी व शाळिग्राम त्या फळीबरोबर
वाहू लागले शाळिग्राम शुद्धोवर आला
तेव्हा आपल्या चारी आजूला पाणीच
पाणी असण्याचे त्याच्या लक्षात आले त्याने
कल्याणीच्या तोंडावर पाणी शिंपडून तिला
शुद्धोवर आणले, कल्याणी घाबरून रडू
लागली

“रडू तकोस हेवाच्या रुपेने आपण
बुडलो नाही.” शाळिग्राम म्हणाला
घाड्या वेळाने ती फळी आपाआप
काडाला जाऊन लागली दोघे काठावर
आले. समोर एक झोपडी दिमली. ते
निवाऱ्यासाठी सोपडीत गेले

दोघांना जोराची भूक लागली होती
सोपडीत वाटोस होता एक चिंचिच
रूप असलेली म्हातारी आत बसली
हाती. तिला शाळिग्रामने विचारले-“आजी,

खायला आहे का काही? खूप भूक
लागली आहे”

“मला ही खाद सोडून हिडवां फिरतां
रत नाही. ते कोपल्यात वाट आहे. त्याच
आहे ते दोघे खाऊन घ्या. मला भूक
नाही.” म्हातारी म्हणाली

ते दोघे त्या ताटाकडे जाऊ लागले
तेव्हा अचानक त्यांच्या पाठीमाग छपरातून
कोणी तरी टाकल्यासारखी एक तलवार
घरून पडली “तुम्हां दोघे भाग्यवान
विसता! नुमच्या अंगावर तलवार पडली
असतो तर दोघे भेला असता.” म्हातारी
म्हणाली

“वशी तलवार तुम्ही छपराला टांगून
ठंबलीसच कसाला? शाळिग्रामने विचारले
मी कसाला जाऊ टांगून ठेवायला?
मी या खाटेला बिल्ले आहे. मला कोण

सोडवतो, याची वाट पहात बसले आहे नी" म्हातारी म्हणाली

"आजी! थापही साडानळं सर्वे करून खाऊन टाकले तुम्हांला काही उरविले नाही" शाळिग्राम म्हणाला

हरकत नाही, पण तुम्ही लहानलहान मुल आहां मला कसे काय सोडवणार? मला हीच काळजी वाटते तुम्ही थोडे मोठे असतां तर किती बरे झाले असते म्हातारी म्हणाली

"मी लहान असलो तरी मोठ्या माणसाची शक्ती माझ्या वजात आहे आजी!" शाळिग्राम म्हणाला

'ती तलवार घेऊन माझे दोन छाटून टाकण्याची हिंमत आहे तुझ्या अंगात?' म्हातारीने विचारले.

"त्यात काय? मी करीन शाळिग्राम म्हणाला

मुला निदान माझ्या खात्रर तू हे काम कर. कोणी माझे डोके उडविले तरच माझी ही खाट खुले आणि यथे ते नगर अदृश्य झाले आहे त घुंटीस घडले. माझे डोके उडविण्याची शक्ती तुझ्या अंगात असले तर तू या नगराचा राजा होशील" ती म्हातारी म्हणाली

'कल्याणीच्या मदतीने मी तुमचे डोके कापू शकेन आजी!" शाळिग्राम म्हणाला

शाळिग्रामने अनेक प्रकारे समजावून यागितल्यावर कल्याणी त्या म्हातारीचे डोके कापण्यासाठी तलवार उचलायला तयार झाली दोघांनी मिळून तलवार उचलली आणि म्हातारीच्या मासवर टाकली त्या क्षणे म्हातारीचे डोके जमिनीवर लोटू लागले आणि चारो बाजूला गलबला एकू येऊ लागला "महाराज की जय!" असा जयघोष त्यांना ऐकू आला दोघांना ती जयघोष ऐकून व जिकडे पहावे तिकडे मोठे वाडे व इमारती

आणि त्यात राहणारे व रस्त्यावर व्हडणारे लोक पाहून आश्चर्ये वाटले व त्या शोषलीत होते ती शोषली अदृश्य होऊन तेथे एक मोठा महाल झाला होता

प्रजेने येऊन शाळिग्रामला आपला राजा व कल्याणीला आपली राणी मानून त्यांना आपल्या खांबावर उजळून घेऊन गेले "तुम्ही दोघांनी आमचा उद्धार केला, आम्ही शायमुक्त झालो तुम्हीच आम्हाचे महाराज व महाराणी," लोक म्हणाले

माठ्या शोडामाटाने दोघांचा राज्याभिषेक झाला ते दोघे अजून मुलंच होती पण त्यांनी राज्यकारभार समालला

आणखी पांच वर्षे लोटली दोघांचे वय सतर होते 'दोघांनी सप्त करून घेण्याचे ठरविले ते एकत्र प्रजेला पण आनंद झाला. विवाह सुरूत ठरला

विवाहापूर्वी काही दिवस कल्याणी शाळिग्रामला म्हणाली "बामच्या विवाहाला मी आपल्या आईवडिलांना व बहिणींना निमंत्रण करावे म्हणते.

'त्यांच्या बरोबर माझे भाऊ पण येतील त्यांनी मला ठार करण्यासाठी निरनिराळी तपाय केले, मुला ते माहीत वाहत तुझ्या बायली आशल्याला लपित कळविले त्याला कारणदेखील माझेच भाऊ" शाळिग्राम

पहून होती. सुमारे शंकर वर्षे शाली असे राज्य कोठे होते निजा बसेल हे वेलील कोणाला माहीत नव्हते' द्रुत म्हणाले.

'ठीक, तराग आम्ही सुमची ती राजधानी पाहण्यास अवश्य येऊ' असे सांगून कल्याणीच्या वडिलांनी प्रवासाची तयारी सुरू केली

दुतांशरावर कल्याणीचे बाबा, तिच्या तिघी बहिणी त्याची मुल व राजाचे तिचे जावई म्हणजे त्याचेच तिचे भाऊ सर्वाने शाळिग्रामास स्वागत केले शाळिग्रामला कोणीच ओळखले नाही कारण त्या पाच

वर्षांच्या अवधीत तो आपल्या तिघा बावां-हून उंच झाला होता म्हातारीचे डोके त्यान त्या तलबारीचे उडविले होते ती तलवार सतत त्याच्या कमरेला असे

कल्याणीच्या रुपरमात बदल झाला होता. ती आपल्या तिघा बहिणीहून वास्त सुंदर दिसत होती तिला कोणीच ओळखले नाही. ती आपल्या आईला व बहिणींना प्रमाने भेटली, परंतु तिने स्वतःची ओळख दिली नाही मनाला आवकून ठेवले

लग्न प्रसंगी मोठे मेजवानी झाली त्यावेळी शाळिग्राम आपल्या सासऱ्याच्या शंजारी घेऊन म्हणाला "मी आपणाला

सुकुटुब सपरिवार घेण्याची विनंती केली होती. आपल्या कुटुंबातील सर्व हजर आहोत ना?"

राजाने एकदा सबांना पाहिले व म्हणाला "होय आम्ही सर्व हजर आहो'

'मी एकल होते की आपल्याला चार मुली आहेत. पण तिघीच दिसत आहेत आलेल्या?" शाळिग्रामने विचारले

"होय, मला चार मुली होत्या पण पाच वर्षांपूर्वी एक मुलगी इवाचरी गेली.' राजा म्हणाला

कधी काय?" कल्याणीने विचारले पराव्यात बुडून!' राजा म्हणाला

"तिच्या रक्षणार्थ कोणी पाहरेकरी नव्हते वाटते?" कल्याणीने विचारले

'तो एक अपघात झाला. त्याच्या विषयी काही ओळख माझ्या मनाला आवडत नाही

'अपघात! तर मग सांगू सकाळ का तो कसा झडला?" कल्याणी म्हणाली राजाने खरे ते सांगिले आणि दुःखा

मुळ डोळ मिटून स्वस्थ वसून राहणारा

'म्हणजे तुम्ही त्या दोघांना वाण्यात बुडवून रघोचा वध केलात, त्यावेळी तुमच्या मनाला दुःख, परचासप काहीच वाटत नाही का?' शाळिग्रामने विचारले

म्हणाला द्रुत कल्याणीच्या वडिलांकड गेल आणि कल्याणीचा विरोध सांगून म्हणाले- आमच्या महाराजांनी आपल्या विवाहप्रसंगी आपणां सबांना सुकुटुब सपरिवार घेण्याची आज्ञाहीची विनंती केली आहे

मी इतकी वर्षे राज्य करतो आहे पण तुमच्या राज्याचे नाव कधी ऐकले नाही. तुमच्या राजधानीचे नाव?" राजाने विचारले आपल्याच मुलीचे लग्न असेल या शंभरीची त्याला कल्पनादेखील नव्हती आपल्याला आमच्या राजधानीची माहिती नव्हती. कारण आपणप्रस्त होऊन आमची राजधानी पाच वर्षांपूर्वीपर्यंत भूगर्भित

‘होय मला फार वाईट वाटलं व मी दुसऱ्याच दिवशी त्यांना शोधून आणण्यासाठी नाव पाठविली होती परंतु माझ्या नोकरींना ती मूल सोंपली होती फक्त ती फळीच मिळाली बहुतेक ती दोघ पाण्यात बुडून गेली’ राजा म्हणाला.

इतकी वेळ कल्याणी स्वतःच्या मनाला आवरून बसली होती, पण त्यानंतर ती स्वतःला आवरून शकली नाही ती काही बोलणार होती, पण शाळिग्राम तिच्या हात धरून तिच्या आणखी काही वेळ त्यांना आवरून घेण्यास खूप केली नंतर राजाह्या म्हणाला-“तुम्ही ती चूक

केलीत त्याबद्दल तुम्हाला दुःख व पश्चात्ताप वाटणं साहाजिक आहे कारण त्या मुळांची काही चूक नव्हती कोणी त्यांना भुपी यणारे औषध अज्ञात कालावधीत दिलं होतं.”

राजाने चकित होऊन विचारले- पण हे सर्व तुम्हाला कस काय कळलं?”

“कारण आपण एखा भिल्ल बालकाकडे पाण्यात फेकून टाकला सांगितलं होते तोच मी” शाळिग्राम म्हणाला.

“मीच आपली मुलगी कल्याणी! मला तुम्ही नाही का ओळखलं वात्रा?” असे म्हणत कल्याणी उठून उभी राहिली

त्याच वेळी शाळिग्रामच्या तिघा भावांचा हात तलवारीवर गेला

“खोटे! आमचा भाऊ केव्हाच मेल्ल!”

तिघे म्हणाले

“नाही, मी जिवंत आहे, मला ठार करण्यासाठी तुम्हां सिंहाच्या आवारात फेकलं होतं आणखी काय काय केलेत कोण जाणं? पण मी मेलो नाही ती गोष्ट विमर पण मग तुमचा भाऊ आहे, हे मी कधी आपल्या नाडानं म्हणाळो का? तुम्ही भिल्ल जातीचे आहा, हे आता तुम्हीच म्हणता आहां ही गोष्ट लपवून ठेवण्यासाठीच नाही का तुम्ही मला ठार करण्याचा प्रयत्न केला

होता?” शाळिग्राम आपल्या भावांना म्हणाला

ते ऐकताच राजाच्या तिघी मुली इम्या राहून आपापल्या नवऱ्यांना म्हणाल्या- ‘म्हणजे! तुम्ही भिल्ल का?’

खोटे! सपशेल खोटे!” असे म्हणत तिघे भाऊ आपापल्या तलवारीच्या एकात्र वातानं शाळिग्रामवर थांबलं. परंतु शाळिग्रामने आपल्या मोठ्या तलवारीच्या एकात्र वातानं तिघांच्या तलवारी व्हाली पाडल्या आणि म्हणाला- हरे कधीलगत नाही आणि आता ते लपविण्याचा प्रयत्न केलान तर परिणाम उलटाच होईल आता मी लहान कुतुल-बाळ नाही तुम्हां मर्त्यांनी जी चूक केलीन त्याबद्दल तुम्ही महाराजांचा व आपापल्या पत्नीच्या पायां पडून त्यांची माफी मागा तुम्ही सर्वांना फसविलेन”

कल्याणीच्या बहिणींनी परस्परांशी मेल्या करून खोटी ठरविल की इतकी

वर्षे ज्यांच्याबरोबर सुखाने स्नान केला इतकी मुलं झाली त्यांच्या बरोबरच थुडील आयुष्य घालविण्यात शाहाणपण आहे. पण आपल्या धावट्या भावांचा वध करण्यास ते कसे तयार झालं हे त्यांना कळले नाही तो एक अक्षम्य अपराध वाटला त्यांना त्यांच्या धावट्या बहिणींचा वध करविण्यात त्यांच्या पतींचा हात आहे हे कळल्यावर त्यांना मनमो राग आला

‘मी व कल्याणी दोघ आपल्या भावांना क्षमा करतो आणि तुम्ही पण त्यांना क्षमा करावी अशी आमची विनंती आहे” शाळिग्राम म्हणाला

शाळिग्रामच्या तिघा भावांनी त्याची कल्याणीची राजाची व राजकन्याची क्षमा मागितली, मग इमानतऱ शाळिग्राम व कल्याणी दोघांचा विवाह समारंभ थाटा-माटाने पार पडला. त्यानंतर सर्वच पुढील दिवस सुखासमाधानाने गेलं

शिबदुर्गाच्या राजाने गमतीच्यात एकदा आपल्या राज्याच्या पश्चिमेकडील हद्दीला लागून असलेल्या शिबदुर्गच्या राजाने शिबदुर्गवर झारी केली

विजयदुर्गच्या राजाने शिबदुर्गवर झारी केल्याची शीट कळताच शिबदुर्ग राजघरातील खळबळ उठून येऊन कारण त्यावेळी शिबदुर्गच्या पक्षागर्भ फौज मज्जली. एक वेपारीकृत वृद्ध सेनापती आणि तीनचार योद्धा काय ते शिबदुर्ग होते वृद्ध सेनापती कवितेसिंह हा एक नावाजलेला धूर्त योद्धा होता. त्याची एक धुमकेल योजने आणि किल्ल्यातल्या सर्व लोकांना धावण केली—“ किल्ल्याचे फाटक उघड्या त्यापुढी तोंडाने बांधा आणि चौकडे व वाजती वाजवा ” नंतर त्याने सत्तम पोशाख केला अंगावर हात ठाकून किल्ल्याच्या फाटकाबाहेर जाऊन उभा राहिला त्याच्या बाजूला किल्ल्यापलसे दोघे योद्धे येऊन उभे राहिले

धधुलैप्य शमोर येताच शक्तिप्रहारे सिंहासना केली— विजयदुर्गच्या महाराजाच्या जयजयकार झाला महाराजाचे स्वागत ! त्याच्या बरोबर हतार योद्धांनी पण जयघोष केला विजयदुर्गच्या महाराजांनी आपला रथ पावविला. त्याच्या पाठीमागे त्याच सैन्य पण उभे राहिले राजा म्हणाला—“ वनाहा ! तुला ओळखतो आम्ही ! तू पुरतला वस्ताद आहस ! किल्ल्यात आम्ही प्रवेश केल्यावर आमच्यावर एकदाच हल्ला करून आम्ही कल्ले उडविण्याचा तूला बेत दिसतो आहे. पण तुझी तबाडी न समजण्या इतके आम्ही वृद्धबुळे माही, वधात ठेव ” बरे सांगून राजाने आपला रथ मागे फिरविला आणि त्याच्या पादोवाड त्याचे सैन्य पण निघून गेले.

हृदयार मुलगी

एक राजा होता त्याला बुद्धिवळ खेळायचा नाव होता. त्याच्या दरबारात बुद्धिवळाच्या खेळात पटाईत असे अनंक दरबारी होते स्वत राजा त्या खेळात पटाईत होता एकदा त्या राज्याच्या दरबारात काही हुशार खेळाडू बुद्धिवळ खेळायला आले ते राजाला म्हणाले—“ महाराज ! आजपर्यंत आम्ही या खेळात कधी हारलो नाही आपल्या दरबाराने बुद्धिवळ खेळणारे पटाईत खेळसु आहेत हे ऐकून आलो आहो ”

राजाने त्या हुशार खेळाडूबरोबर खेळण्यास आपल्या दरबारी खेळाडूस सांगून बुद्धिवळाचा राव मांडविला

नव्या आगंतुक खेळाडूनी दरबारी खेळाडूवर योडघाव वेळाने मात केली त्यानी छान जिंकून वनिमताने एकदा सर्व दरबारींवर फसर फिरविली, जणू काही कोणाचा शंका असेल तर त्याने पुढे

यंऊत खेळावे ते जाव्हानच होते. त्याच्या पैकी एकजण म्हणाला—“ कोणी आमच्या बरोबर बुद्धिवळे खेळून आमचे अजिंक्यपद हिरावून घेण्यास तयार असले तर त्याने पुढे यावे.

तेव्हा प्रक्षकामधून आठव्हा वर्षांची एक मुलगी पुढे यंऊत म्हणाली— महाराज ! या दोघांबरोबर बुद्धिवळे खेळण्यास मला आपली परवानगी असावी ! ”

आपल्या दरबारातल्या एकाडून एक पटाईत खेळाडूना जिकणाऱ्या खेळाडूना ही मुलगी काय खेळणार ? असे राजाला वाटले परंतु ते घमेनखोर धंदवाईक खेळाडू त्या मुलीच्या लहान वयाकडे दुर्लक्ष करून म्हणाले—“ ये मुली, आम्ही तुझ्या बरोबर बुद्धिवळ खेळायला तयार आहो ”

त्यानंतर त्यामुलीने त्या दोघांना निर निराळ्या दोन खोल्यात बसविले आणि

त्यांच्या जमोर खळाचा उब मांडला पहिल्यानं पहिल्या खेळाडूचा खेळायला सांगून दुसऱ्या खेळाडूकडे आपली मोहरी पुढे सारण्यासाठी गेली. बाळी पाळीन दोघांच्या खोल्यातून बाळन तिने आपली मोहरी पुढे सरकविली व हळूहळू त्यांना शह देऊ लागली. दोघ पटाईत खेळाडू मुलीवर एका मिनिटात मान करण्याची स्वप्न पहात होते पण मुलगी अशी चाल खेळ की आपण हारतो की काय अशी भीती दोघांना वाटू लागली. खेळ पुरा न्हायच्या आधीच दोघे राजाला म्हणाले— 'या मुलीला जिंकणं आम्हांला शक्य नाही. राजाला आश्चर्यच वाटले त्यामुलीना जण प्रक्षक वर्गात बसलेला होता. राजाने द्याला जेवळ बोलावून विचारले—'काय हो! तुमच्या मुलीला बुद्धिवळे वांगली खेळात येणात हे तुम्ही कधी वा पूर्वी सांगितलं नाही?'

सांडून खेळायला बसलो असतो हिनं माझ्या बुद्धिवळातली मोहरी कधी चालनात हे विचारलं होतं व माझ्यावरोबरा खेळलो होनी.' मुलीचा आय म्हणाला.

त्यावर राजाने मुलीला जेवळ बोलावून विचारलं—'मुली, तू हा खेळ इतक्या लवकर कस ग शिकून घेतलीस?'

'महाराज' या दोघांनी परस्परांना हारविलं आहे. मी एकाला पांढरी मोहरी व दुसऱ्याला काळी मोहरी दिली. पांढऱ्या मोहरी असलेल्याची चाल पाहून मी काळी मोहरी असलेल्याविरुद्ध तो चाल चालल्ल स्वतःचा बुद्धीनं मी काहीच खेळले नाही. मुलगी म्हणाली.

मुलीची ती हुशारी पाहून सर्व जणित झाले. राजाने त्या नवीन दोघां खेळाडू बरोबर त्या सुयोग्य पण उचित इनाम देऊन त्यांचा सत्कार केला.

सिंदबादच्या सफरी

शुगदाद संव एके मोठा व्यापारी रहान यने रा थोडा दानी होता. त्या व्यापा याला सिंदबाद नावाचा एक मुलगा होता. सिंदबाद श्यात आन्यावर काही दिवसांनी व्यापा याप पारला आपाची सर्व इच्छे त्यालाच मिळाली. समवेयस्क तक्षण म्हाझीच्या संगतीत त्याने प्राण्यासारखा पैसा उडविला आणि थोड्याच दिवसात त्याची सर्व इच्छे संपुष्टात आली. तेन्हा त्याचे दोळे उघडले तरी त्याला एका गोष्टीचा फायदा झाला. त्याने निश्चय केला की बाशाने जेवढी इच्छे त्याच्यासाठी उबले होनी तेवढी सरी स्वतःचा मेहुनतीने मिळवण्याची.

त्याने जां थाडा जमोन जमल्ल उरल्ल होन, तो विकल व थोडे पैसां मोडवलासाठी उभं केले. त्या भांडवलाच्या आधारे त्याने निरंतराळया देशाची सर्वध जोडून व्यापार

करण्याचे ठरविले. त्याने परदेशात व्यापार करणाऱ्याचक माल घेतला आणि एका व्यापारी जहाजात तो माग पंडून निघाला. ते जहाज तशीच्या काठाकाठान बसण्याला जम होने. त्या म सिंदबादसारखेच दुसर व्यापारी पण होते.

बसण्याहुन समुद्राची सफर सुरू झाली. वाटत अनक बंटावर ते जहाज पोचले. व्यापायांनी पुढे उसा मान प्रत्येक नदरात उतरून विकला व तेथून नुशा माल घेऊन पुढे निघाले. पुढे लागोपाठ काही दिवस जहाजातच समुद्रावर काठावे लागले.

बरेच दिवस सफर झेल्यावर त्यांना एक हिरवेगार बेट दिसले. त्या बेटाच्या किनाऱ्याला जहाजाने नागर उभकली व सर्व व्यापारी थिडी लावून उतरले. काही अणांनी तीन दगाड मांडून खूळ पेटविली व झेंगाफात्या लासले. काही लोक कपडे धुवायला गेले.

काही लोक गप्पा गोष्टीत रंगले सिद्धबादन संपादक केला न काही वेळ हिंडून परत आला

एकाएकी ते बंट हाळू लागले जे लोक उभे होते ते खाली पडले. ते धावतून गेले एकाएकी जणुवाही भूकंप झाला इतक्यात जहाजातला एक खलाशी मांडपोड्यात ओरडून सांगू लागला- 'आपण धोक्वात सांपडलो आहो लवकर जहाजावर या हे बंट नसून एक देवसास आहे चुली पेट बऱ्यावर विस्तवाचा ताप लागलाच तो हाळू लागला केव्हा बुडो मारील सांगता येत नाही लवकर नडा जहाजात'

Fullscreen 127 44 / 50

ते एवढे पुष्कळ जगाारी त्या देवसासाच्या पाठीवर उतरवलेलं सामान होते तेथेच ठाकून स्वतःचा जीव धांवविण्यासाठी जहाजावर धावले लगच जहाजाच्या कप्तानाने नागर माकून जंतला आणि आपले जहाज तेथून दूर धडून गेला जे लोक केव्हा जहाजावर पोचू शकले ते बांबल व किन्यक देवसासाच्या पाठीवरच राहून गेले त्यात सिद्धबाद एक होता देवसासाने कुडी मारल्याबरोबर सिद्धबाद व त्याच्या बरोबरचे देवसासाच्या पाठीवर राहलेले लोक पाण्यात बुडले.

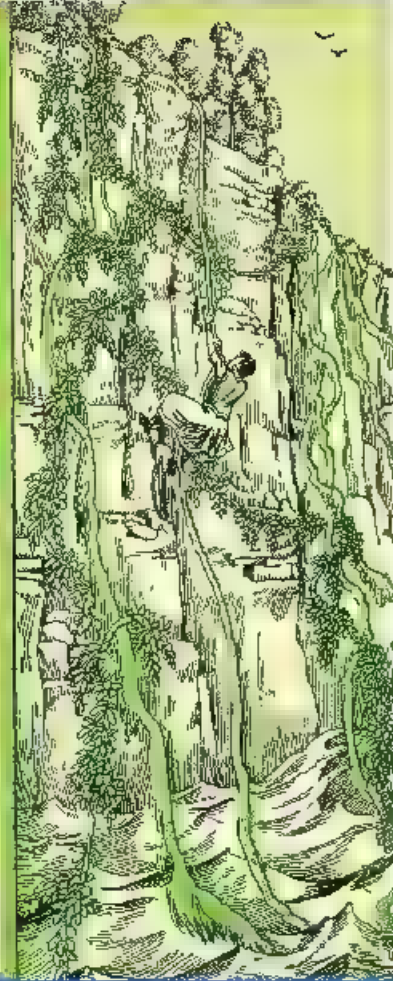
इतर लोकांचे काय झाले, कळले नाही पण सिद्धबाद मात्र बांबला. 'देवतारी त्याला काय मारी? त्याचे देव बलबलत होते त्याच्या हाताला ओणके वजा एक मोठे लाकडं भांडलामात्र त्यात व्यापा यानी आपले कपडे धुनले होते त्या लाकडी भांड्याच्या सहाय्याने तरंगत सिद्धबाद ते भांडे वाहात जाईल तिथेच जात होत' त्याचे जहाज दूर निघून गेले होते जहाजाचे शोध मात्र दिसत होते म्हणून किती हास पाव मारले तरी जहाजापर्यंत पोचणे अशक्य होते हळूहळू काळोख पडू लागला

आपला जीव त्या सबटातून वाचेल असे सिद्धबादला वाटत नव्हते रात्रभर

पाण्यात डुबत राहून दुसऱ्या दिवशी बांगले उजाडल्यावर तो एका बेटाला लागला ते बेट समुद्र काठी होते परंतु डोंगराचा कडा कापून समुद्रात बेटाच्या काठाला जणुकाही एक भिनच उभी केली होती त्या डोंगरा- वळून खाली पाण्यापर्यंत काही रानटी नेल खोबन होते सिद्धबादन अंगात होती नव्हती ती सर्व क्षक्ती एकवटून एक वेळ धरला व त्या कड्याच्या टांकाला चढून वर गेला

वर पोचल्यावर त्याला सर्व अंग डुबत असल्याचे कळले मासांनी त्याच्या पायाचे लवचके तोंडून घेतले होते म्हणून पाय फिर सुखत होते. असल्या कळांमुळे ती वेथुद होऊन जमिनीवर पडून राहला. रात्रभर ती बेशुदावस्थेतच पडून होता शक्ती उजाडल्यावर त्याची होप सोडली तेव्हा त्याच्या तोंडावर सूर्याची कोवळी किरण पडू लागली होती त्याने उठून उभे राहण्याचा प्रयत्न करून पाहिला पण उभेच राहता येईना तोल जाऊन पुन्हा खाली पडला पुन्हा एकदा स्वतःला संभालीत धीर धरून ती रांगत रांगत एका सपाट जागेवर येऊन पोचला.

तेव्हा कांठ त्याच्या हायचे जिवातणीव आल्यासारखे वाटले नेय काही फळेझाडे

ह्याला विसली एका जामी स्वच्छ पाण्याचा झरा पण त्याला विसली त्यात हातधाप घुळून पतळ आणि थोडे पाणी प्याल्यावर त्याला थोडो हुशारी वाटली खाने खावची फळं खेजी हानान्ना बाली नी तोडून घेतली आणि आपली भुव भागविली वसेच काही दिवस राहल्यावर त्याच्या बंगाला लागलेल्या जंगला भरू लागल्या. दान कुवड्या तयार करून घेऊन तो त्याच्या मकानात थोडा फार हिडू किडू लागला काय पण आपले भाग्य? आपण कोठे घेऊन पडलो आहो? पुन्हा स्वदेशी जाऊन जायका मुलांना घेऊ शकू की

ताही असो निरनिराळो विचार त्याच्या मनात येत

समृद्ध काशी हिंदूत अमृता घुकाएकी त्याला एक घोडा विसला तो घोडा माथा घोडा विसत लढतुता सिद्धबाद घोडाच बसल जाऊ लागला तिलापयत झ डीपुन एका यत्नयाने पुढे येऊन विचारले. "काण रे तू? कोठून आलास? येथवर कसा आलास?"

"अहो मी व महान साधी वगदावहन एका जहाजात लपून निघाला होतो एका जागी आम्ही देवसाभाच्या पाठीला बसत समजून त्यावर उतरलो परंतु देवसाभा बुडाल्यावर आम्ही सर्व बुडालो. तशिवाने मी एकटा बाचलो. माझे दनर साथी बुडून गेल की वाचल बघा काहीत नाही. माझ नाव सिद्धबाद" सिद्धबाद म्हणाला.

तो मत्तप्य सिद्धबादला बराबर घेऊन एका गुहेत गेल्या तेथे एका जंगल त्यान सिद्धबादला बसायला एक डबल आसन दिले आणि त्याला सायला प्यायला निल पोट भरल्या नंतर सिद्धबादन आपली जीवन कथा त्याला सांगितली. तो यत्न लावून ती एकू लागला. नंतर सिद्धबादन त्याला तो कोण व त्या देशाचे नाव

काय विचारले त्यान ते सर्व आनंदान सांगितले

सिद्धबाद एक बटावर गेला होता त्याचे स्वागत करणारा एक दुसरा घोडेस्वार होता त्याच्यासारखा घोडेस्वार त्या बटावर पुष्कळ होते ते सर्व मोरजान नावाच्या सुतानाच गीत होते वर जमावात्म्या समुद्रानुन विचित्र थोडे समुद्र किनाऱ्याला लागून त्या घोडेच्यांना एकटण्याचे काम हे घोडेस्वार करीत

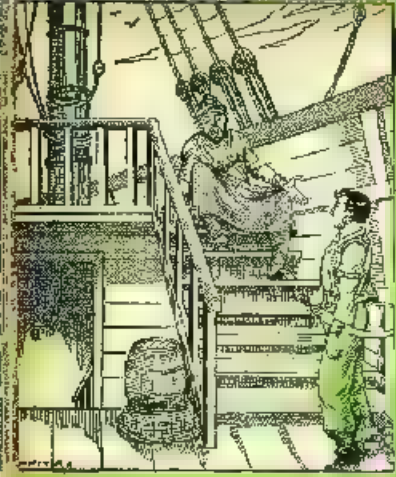
"वर झाले तुझी व माझी गाळ पडली राहोतर नुहा जमावापवाशिवाय डफाशी सराव लयक असते तू घोडे चोखन

त्यापला आलेला कोणी परदेशी आहोम असे समजून आमच्या राजाचे गीत व तुला घेऊन घेऊन गेल असते." ते घोडेस्वार म्हणाला

ते खोळ बसले होते तेथे आपली काही घोडेस्वार काही वेळान आले नंतर सगळे मिळून सिद्धबादला घेऊन आपल्या राजाकडे निघाले तो सिद्धबादला एका घोडेचावर बसवून घेऊन निघाले

घोडेस्वारांनी मोरजान सुलतानाला सिद्धबादचा वृत्ताव सांगितला सुलतानान त्याला आदरपूर्वक बोलावून सर्व प्रकार त्याचे स्वागत करू नंतर त्याने सिद्धबादला आपला सर्व वृत्ताव सांगायला सांगितले

ही जूतांव ऐकून सुलतान म्हणाला—
सिद्दबाद, तू खरोखरच फार नशीबवान
दिसतोस. अत्काने तुला फार मोठी उमर
दिली आहे. नाहीतर इतक्या खंडांतून
तू वांचला नसतास.' असे सांगून सुलतानाने
त्याला आपला साख हिसौषी व
सल्लागार म्हणून नेमले. बदरांची देखरेख
व जहाजाने परबंवासी होणाऱ्या व्यापाऱ्यावर
नजर राखण्याची जबाबदारी सुलतानाने
त्याच्यावर टाकली.

सिद्दबादला हे काम तर फारच मागे
वाटले. त्याला पुरवठे वेळ मिळत असे
म्हणून तो आपले काम संभाळून फावल्या

वेळेत सुलतानाला आपल्या सफरांचा
वृत्तांत व आपल्या देवातले लोक व
त्याच्या बाकीसीतींचे वर्णन सांगत असे.
सिद्दबादला सुलतान आपला मित्र मानू
कारण त्याच्या शल्लयासिवांचे सुलतान
एक ही काम करीत नसे.

सिद्दबादला सध्या कोणत्याही नव्हती
उणीत नव्हती. आपण जगाच्या पाठीवर
कोठं तरी स्वदेशापासून दूर आहो. एवढेच
दुःख होते त्याला नेहमी जाणवत स्वदेशी
केव्हा फसे पोचू या गोष्टीची चिंता
असे बदरान निरनिराळ्या देशांची जहाजे
छात्र जहाजांवरच्या खलाशांना तो विचारी.
बगदाद शहर किती दूर व कोणत्या दिशेला
आहे परंतु त्याला कोणाकडून हो कीक
कीक उत्तर मिळत नसे कारण त्यांनी
बगदाद शहराचे नाव देखील कधी ऐकले
नव्हते. त्याच्या मनात स्वदेशी आपणाची
उत्सुकता वाढत गेली तसतशी वापुडे आणि
कधी स्वदेशी पोचू कळणार नाही याबद्दल
त्याला जास्त जास्त निराशापूर्ण वाटू
लागली.

एकदा सिद्दबाद बदरात उभा राहून
येणाऱ्या जहाजांची वाट पहात होता. एक
मोठे जहाज बवरात असले व नायर टाकून

उभे राहले. खलाशांना दोरगंदांचे विडी
खाली भोडली. सिव्यावर बघून सिद्दबाद
जहाजावर बघून गेला. खलाशांच्या मदतीने
सिद्दबादने जहाजावरच्या मालाची जावणी
थेतली खलाशी ऐकेत कळत माल दाख-
वीत त्याचे विशेष रागू लागला. सिद्दबादने
मालाची यादी तयार केली.

मालाची यादी लिहून घाल्यावर
सिद्दबादने जहाजाच्या मालकाला विचारले—
“सर्व मालाची यादी झाली का? काही
माल राहला तर नाही?”

“आहे जोडा माल पण तो उरलेला माल
अमचा नाही म्हणून मी तो माल जहा-
जाच्या तळघरात ठेवला आहे. त्या मालाचा
मालक समुद्रात बुडून गेला. मी तो माल
त्याच्या सातेबादकांकडे पांचविणार आहे.
शी बबदादचा राहणारा होता.” जहाजाचा
मालक म्हणाला.

ते ऐकून सिद्दबादला काय बोलावे व
काय वाळू नम सुचना तरी त्यान स्वतःला
सावरून विचारले— त्या बुडून मरल्या
माणसाचे नाव तुम्हांला माहीत आहे का?”

“सिद्दबाद” मालक म्हणाला.

“अरे, फुटवच्या नशिबाचा नां सिद्दबाद
मीच! सिद्दबाद म्हणाला.

त्यानवर सिद्दबादने त्यांचे जहाज
देवमांशाच्या पाठीला बेट समजून त्याच्या
काठाला कसे लागले व त्यानंतर त्याच्यावर
कोणकोणते प्रसंग बोटवले व तो देवाच्या
कृपेने कसा वांचला हे थोडक्यात सांगितले.
परंतु जहाजाच्या मालकाचा त्याच्या
बौलण्यावर विश्वासच बसत नाही. तो त्याला
म्हणाला—“तू लुच्चा व लबाब दिमतास
की रे! तुझ्या सारख्या किंदाक आमट्यांना
मी पाहिले आहे. आमच्या बोटचासमोर
सिद्दबाद बुडाला आम्हांला माहीत आहे
स्मृतला सिद्दबाद म्हणताना तुला लज
नाही वाटत.”

‘पण मला खोट बोलण्याचा गरजच काय?’ असे सांगून त्याने दंडमाशाच्या पाठीवरून ते पाण्यात कसे गडबड झाले, हे सुविस्तार वर्णन करून सांगितले. तेव्हा कोठे जहाजाच्या मालकाचा त्याच्या ओळखावर निगवास बसला. त्याने त्या जहाजात आलेल्या इतर व्यापाऱ्यांना बोलावून सिद्दादची त्यांच्याशी ओळख करून दिली. सिद्दादाने त्या सर्वांना आपला विचित्र जीवन वृत्तांत सांगितला. तो ऐकून सर्वे चकित झाले. सिद्दाद मृत्यूच्या वाटेतून वाचला होता. अर्थातच सर्वांनी त्याचे अभिनंदन केले.

सिद्दादाने आपला सर्व माल पाहिला पोत्यात व घेथ्यात भरलेला सर्व माल सुरक्षित पाहून सिद्दादाच्या दोळ्यात आनंदाक्षू आले. सिद्दादाने मीरजान मुल्ला नाला इंध्यासाठी मुख्यमुख्य वस्तू निवडून वाजुला ठेवल्या व बाकी माल बाजार पेठेत

नऊन दुप्पट विमणीला विकला. नंतर त्याने मुल्लानाला नजराणा म्हणून राखून ठेवलेल्या माल विला. लिबबाचला निरोप देताना मुल्लानाने त्यांच्या देशातली अनंर कापूर घुप घगेर वस्तू प्रेमाची थेट म्हणून दिल्या. सगळीच निरोप घेऊन सिद्दाद स्वदेशी निघाला. निघतच दिवस प्रवाश कन्यावर सिद्दाद बसण्याला आला व तंणून बगदादला स्वरूप यऊन पात्रला.

इश्वर रुपेन त्याच्या घरी सर्व मुली होतं ना वरोबर अलोट घन खजन आला होता त्याने आपला वेडा व अपीन जुमला पुन्हा खेदेदी कैलू आणि पुढे आपलो इतर वाढविला. आपान त्याच्या साठी जो इतर ठवली होती त्यात त्यान बुगदीन भर टाकली. मुलावाढांयरोबर आनंदात दिवसामागुन दिवस जात हात हळूहळू तो आपल्या पहिल्या सफरीचं सर्व कष्ट विसरून गेला. (पुढे चालू)

मुदकी रजकन्ये

एका एका सुंदर राजकन्येची तगवीर पाहून एक राजकुमार तिच्यावर इतका भाळला की यात तिच्याशीच लग्न करण्याची शपथ घेतली. त्याच्या मित्र-पडळींनी तयला घडपणा करू नकोस असे अनेक प्रकारे त्याला समजावून सांगितले कारण त्या राजकन्येशी लग्न करण्याच्या इतना जो राजकुमार गेला त्याच्यापैकी एकजणदेखील परत आला नाही.

परंतु राजकुमाराने त्याच्या बोलण्याकडे दुर्लक्ष वेल त्याने तिच्याशीच लग्न करण्याचा तसका निश्चय केला आणि तो त्या राजकन्येच्या राजधानीकडे निघाला.

राजकुमाराने त्या राजकन्येच्या दशांत गळून राहून तेव्हा त्याला एका जागी पडत मथामथ एक मनुष्य हानात एका पड्याचा पिंजरा घेऊन त्या पड्याचा तिलाच

करीत असलेल्या दिवला. राजकुमाराने तो पक्षी सवात जास्त बोली बोलून तिलाकड वनेला. त्याने पिंजरा लपवून राहिला तर ती एक चिमणी होती.

मला कसे फसावले पहा! राजकुमार चिमणीकडे पहात म्हणाला.

तू फसला नाहीच. तुला माझ्यापासून फायदाच होईल. चिमणी म्हणाली.

म्हणजे तू आमच्या भायेंत बोलनेस पण का? राजकुमाराने तिला चकित होऊन विचारले.

तू मला पिंजऱ्यातून काढून स्वागत देवून घे. चिमणी म्हणाली.

राजकुमाराने त्या प्रमाणे चिमणीला पिंजऱ्यातून काढून स्वागत देवून घेतले. राजबाळकडत जाऊन तो राजाला म्हणाला-

महाराज! मी आपल्या राजकन्येला मागणी बोलण्यासाठी आलो आहे.

ते ऐकून राजा म्हणाला- 'माझी मुलगी गेली सात वर्षे कोणाशी एक बाबदेखील बोलली नाही त्याचे कारण मोठमोठ्या बैलांनादेखील कळले नाही माझ्या मुलीचा मुकेपणा जो दूर करील त्याच्याशी मी आपल्या मुलीचा विवाह करून देईन मी तुला निच्याकड पाठवून देतो सध्याकालपर्यंत ही बीनभी नाही तर मी तुझं डोकें उडवोण

राजकुमारीशी विवाह करण्याच्या हेतूने आलेले राजकुमार का परतले नाहीत हे आता त्याला कळले. त्याला धीर वत खिचात बसलेली चिमणी म्हणाली- "तु घाबरू नकोस मी आहे बरोबर, बंफितीर रहा "

'मी तिला बोलायला लागू सकेन. मला राजकुमारीकडे पाठविण्याची व्यवस्था करावी राजकुमार राजाला म्हणाला

अतः पुणत राजकन्येच्या सेवेला एक म्हातारी बासी नंही हजर जसे. राजा राजकुमाराला राजकन्येच्या म्हालात वेळन गेला आणि म्हणाला- "सुयस्तापूर्वी तू राजकन्येला बोलायला लावलं नाहीस तर राजभर तुला तुरुगात ठेवण्यात येईल आणि उद्या सकाळी तुझं डोकें उडविण्यात येईल "

असे सांगून राजा निघून गेला राजकुमारी खुर्चीवर पाठमोरी बसून खिडकीतून बाहेर पहात होती. राजकुमाराने

तिला विचारले- "राजकन्या! कसं काय प्रकृति बरी जाते ना? '

राजकुमारीने काहीच उत्तर लेदि नाही व पाठीमागे घट्टनमुंडा पाहिले नाही

"मला एका कोनाड्यात ठेवून वे आणि तू त्या कोनाड्याशी बोलू लाग. तू त्या कोनाड्याला एखादी गोष्ट सांगायला सांग. मी काही प्रस्त विचारला तर तू काही तरी जाकडे तिकडे उत्तर दे." चिमणीने हे सर्व राजकुमाराला गुप्तपणे सांगितले

"सग काय राजकन्या, मी आपल्यालाच विचारले होते, प्रकृति बरी आहे ना? ' असे बोलत राजकुमार तिच्या बोजारून पुढे गेला आणि एका कोनाड्यात त्यान चिमणीला ठपवून ठेवले राजकन्या त्यावेळी खिडकीतून बाहेर पहात होती

"राजकन्या! मी पुन्हा विचारतो, तू माझ्याशी बोलली नाहीस तर मी कोनाड्या- शीच बोलेंन, सांगून ठेवतो "

कोणी वेडा दिसतो राजकन्या सनातल्या मनात हिमंत कळत बाहेर पहात होती

"काय रे कोनाड्या, मम तुच उत्तर देतंस का माझ्या प्रश्नाचे? कारण राज- कुमारी तर बोलत नाही!" राजकुमाराने विचारले

'हा, देईन! राजकुमारी वेडी आहे तिच्याशी कशाला बोलायला जातोस? तुला बोलायचं असल तर माझ्याशी का नाही बोलत? ' कोनाड्यात बसलेली चिमणी म्हणाली.

राजकुमारी चकित होऊन तिकडे पाहू लागली. तिला भयंकर राग आला राजाच्या भरात तिच्या तोंडाने "मी वेडी नाही" असे शब्द आले. पण तिने स्वतःला आवळून तोंडावाटे ते शब्द बाहेर येऊ दिले नाहीत

राजकुमाराने बरोबर हा कोनाड्या कसा काय बोलतो आहे? तिला काही कळणं ती

दोघाचे सभाषण ध्यान देऊन एकत होती शीटचा वेळाने राजकुमार कोनड्याला म्हणाला—“सखा कंटाळा येऊ लागला आहे बुवा! कोनाड्या एखाडी शीट मांगतोस का?”

चिमणी बोधे सांगू लागली—“एका गावी तिचे भाऊ व्हात होत मोठा सुतारकामात हुशार होता दुसरा विणकामात प्रवीण होता तिसऱ्याला काहीच बेंत असून पण त्याचा वंवावर थोडा विपवास होता. तिथे भाऊ स्वतःचे मोठे प्रकल्पसाठी आपल्या गावातून निघाले. ते एका डोंगराजवळ पांचल तेव्हा संख्याकाळ झाले होती त्याना

ती राज एका गुहेत कडाळी लागली रत्तरी श्वापदापासून आपले रक्षण करण्याच्या हेतून त्यांनी गुहेच्या तोंडाजवळ जाकडे घेऊन एक शंकोटी तयार केली पाळी पाळीन एक प्रहरभर पाहस देण्याचे तिघांनी ठरविले. सगळ्यात मोठ्या भावाची पाळी सर्वात प्रथम होती. त्याने लाकडाची एक बाहुली तयार केली. त्याने कापड हुसत्या भावाची पाळी आली. त्याने कापड विणून त्या बाहुलीला लुगडे चाली तयार करून घेतली. नंतर तिसऱ्याची पाळी होती. त्याने तो बाहुली पाहिली व तिला खरी मुलगी समजून ती तिच्यावर आळला

त्याने देवाजवळ प्रार्थना केली की देवा या बाहुलीच्या शरिरात प्राण आण, आणि आपणच म्हणजे खरोखरच ती बाहुली जागची व्हावेली. राजकुमार, भावां तू सांग या तिचा मर्जी कोणाशी त्या मुलीचे ठरून करून देण योग्य होईल?”

चिमणीचा तो प्रश्न ऐकून राजकुमार म्हणाला—“लाकडी बाहुली तयार करणाऱ्या मोठ्या भावाशी तिचे लग्न झाले पाहिजे”

राजकुमार तू पुढील आठवड्यात निघा वरचे मेसवगण्या भावाशी हा अन्याय नाही का होणार?” चिमणीने विचारले तुमच्या साठवणात काही अन्नकल आहे का? प्राण जैविकांच्या तिथल्या भावार्थाच तका का तिचे लग्न व्हायला? राजकुमारी मोठ्यात ओरडून म्हणाली

तुमच्या क्षणाला राजकुमारीन आपल्या हाताने आपले वीर वर देणे परंतु काय उपयोग? ती तर बाल्ली होती

अगवार्ड! आपली राजकन्या बोलू लागली का? म्हातारी शशी अस म्हणत बाहेर आली

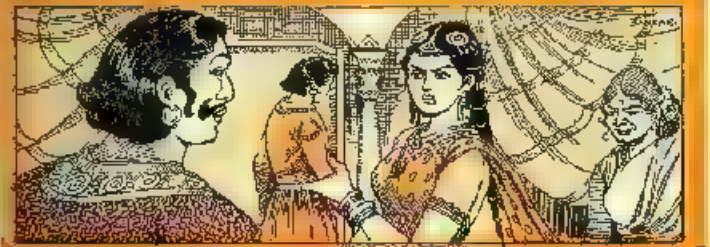
त्याच वेळी राजाने राजकन्येच्या दालनात प्रवेश करून राजकुमारीला विचारले—“सुपुत्रि आता बाही मुलगी बोलली का?”

होय महाराज! राजकन्या बाल्ली राजकुमार म्हणाली

खट! मी नाही त्याच्याशी बोलणं! राजकुमारीच्या तोंडून मकळत हे शब्द बाहेर पडले

गंजा हदयसा हंसून म्हणाला—“छान! त्याने सात वर्षांनंतर राजकन्येच्या गोलवे शब्द स्वतःच्या कानात ऐकिले होते दानीन पण राजकन्येला बोलताना ऐकण्याचे सांगितले

तेव्हा राजाने राजकन्येचा विवाह राजकुमाराशी करून दिला

दोन मूखे

एका गावी एक मूर्ख गरीब मनुष्य रहात असे. त्याचा एक मित्रही त्याच्या कपडे मिळाले. बराच विचार करून त्याने आपल्या घराच्या मातीच्या भितीत एक भोक केले. त्यातून सवडे ठेवून त्याने मुद्दाम ओल्या मातीने ते भोक खुजवून टाकले. तो ओली माती वाळवण्यात त्या मूर्ख शायबाचे आपल्या घरात कोणासा पाऊल ठेवू दिले नाही. ओली माती पांढरी वाळून गेल्यावर त्याच्या घराचे सम्राधान झाले. त्याने नंतर त्या भितीवर "या भितीत स्वने खपून येतील" असे लिहून ठेवले. एकदा त्या बुद्धिमत्तेवद्दल त्याने स्वतःच स्वतःची स्तुती करून घेतली.

काही दिवसांनी त्याचा एक मित्र त्याच्या घरी आला. तेव्हा घरचा घनी पगल नव्हता. परंतु त्याचा भितीवर त्याने केलेले निहून ठेवले होते ते दिसले. या भितीत कपडे खपून येतील नाहीत असे घाबरे झडून ठेवले आहे हे दिसत असूनच पहावे असे दिसून त्याने भिंत खणून पाहिली आणि त्याला भोकात पडले मिळाले.

सधे मिळाल्याबद्दल अर्थातच त्याला परमानंद झाला. परंतु आपण घरी केव्हाचे बळले तर आपल्याला मीर जावा सांगेल अशी भीती पण त्याला वाटू लागली. म्हणून त्याने दरवाजावर लिहून ठेवले: "आपणा माणसाच्या घरात मी घांरी केतो नव्हती."

फिरत्यादि

एका गावी लक्ष्मण नावाचा एक शतकरी रहात असे. त्याच्या एकुलत्या एका मुलाचे नाव श्रीधर होते. तो वयात झाल्यावर एक बांगलीची मुलगी पाहून त्याने मुलाचे लग्न करून देण्याचे ठरविले. लक्ष्मणने दोन्ही थरच्या श्रीमंतीला सोमंल वसा पाटाने लग्न करण्याचे ठरविले. हत्तीवर बसून निघाली पाहिले. त्याचा मित्र गोपाळ याच्याकडे हत्ती होता. म्हणून लक्ष्मण त्याला म्हणाला: "मित्रा, माझ्या मुलाचे लग्न करले आहे. लग्न पाटाने करायचे आहे. तू आपला हत्ती बिराड तर हत्तीवर बसत काढायचा विचार आहे."

गोपाळ होकार देत म्हणाला: "हा हत्ती माझ्या आजोबांच्या बेटापासून आजच्या घरी आहे. मुल रूप घरी पोचता झाला पाहिले" लक्ष्मणाने ते सर्व मान्य केले. "अरे पण मेलला हत्ती जिवंत करून खून सामारंभ आनंदान पार पडला कसा आणून देऊ?" लक्ष्मणाने विचारले.

खून आल्यावर लक्ष्मण आपल्या भावा निघाला तेव्हा वाटेत हत्ती एकाएकी खाली बसला व त्याने अग टाकले. त्या का व कसा मेलला कळले नाही.

लक्ष्मण गोपाळाच्या घरी गेला आणि म्हणाला: "गोपाळ! अरे मी तोड दाख- विष्णूलायक मुद्दा राहिलो नाही काय सांगू तुझा हत्ती परत येत असता वाटेत एकाएकी खाली बसला आणि पुन्हा उठला नाही मी त्याची किमत झाल्या तयार आहे आता तूच समज तुला हत्तीची किमत हवी की हुसरा हत्ती?"

"मला तो माझा हत्तीच पाहिले तू लाज हत्ती आणून उभे केलस म्हणून ते माझ्या हत्तीची बरोबरी करू शकतील का? थला माझा हत्ती आणून दे." गोपाळ म्हणाला. "अरे पण मेलला हत्ती जिवंत करून कसा आणून देऊ?" लक्ष्मणाने विचारले.

गोपाळने नारायणराव न्यायाधिकांच्या न्यायालयात लक्ष्मणच्या विरुद्ध फिदाद केली. नारायणरावांनी दोघांचे म्हणणे ऐकून घेतले. हत्ती म्हातारा होता हे दोघांच्या म्हणण्यावरून स्पष्ट झाले. लक्ष्मणच्या निष्काळजीपणामुळे तो सैफा नव्हता हे पण स्पष्ट झाले. गोपाळने जो हट्ट धरला होता तो त्या हत्तीसाठी नव्हताच. लक्ष्मणला देव किंवा शिक्षा व्हावी यासाठी होता हे लक्षात आल्यावरून नारायणराव म्हणाले—“मी उद्या निकाल सांगतो.”

नारायणरावांनी दोघांना पाठवून दिले. त्यानंतर त्यांनी लक्ष्मणच्या नावाचे एक गुप्त पत्र लिहिले. बुलच्या दिवशी गोपाळ कोर्टात हजर झाला. पण लक्ष्मण आला नव्हता.

नारायणराव म्हणाले—“लक्ष्मण अजून कपा काय आला नाही न बळ. तु जाऊन त्याला बोलावून घेऊन ये.”

गोपाळने लक्ष्मणच्या घरी जाऊन पहिल्याने दाराची कडी घालविली व नंतर दार उकलून पाहण्यासाठी दार लावला. त्याबरोबर दार उघडले व दाराला लागून काही बरण्या व मडकी होती. तो फुली हे काय रे गोपाळा? माझ्या बाट बडिलापासून मी जपून उचलेली भांडी तु एका धक्क्यात फोडून टाकलीस की रे? लक्ष्मणने बाहेर येऊन गोपाळला विचारले. गोपाळ त्यांनी किंमत घापला तयार झाला. पण लक्ष्मण म्हणाला—“तू नाही चालायचे मला माझी भांडीच हवीत.”

दोघे नारायणरावांच्या न्यायालयात गेले. या खंयस लक्ष्मणने गोपाळच्या विरुद्ध फिदाद केली. नारायणरावांनी निकाल सांगितला. तो असा—“गोपाळ, तु लक्ष्मणची भांडी परत दे. मी तुझा तो हत्ती परत देवविनो.” गोपाळचा चेहरा खाडकन उतरला. आपलसे तोंड करून तो निघून गेला.

“अर्जुनाबरोबर ब्रह्मचर्य एक राजा किना राजपूत मांच्यापैकी कोणी एक करू शकेल.” कृपाचार्याच्या हाडचे ते वाक्य ऐकून कर्णाचा दान खाली झाली. कारण त्याला आपल्या आई आपले पान सांगावया लागे वाटली. दुर्योधन कर्णाला आपल्या बाजूला बसवून घ्यायला चांगली संधी दालून आलेली पाहून कृपाचार्याला म्हणाला—

गुरुवर्य! शास्त्राप्रमाणे उत्तम श्रवित-कुळात जन्मलेला, एक शूर पुरुष व मोठे सैन्य ज्याच्या पकळ आहे अशांना राजा म्हणता येईल. कर्ण राजा नाही एवढ्या एकाच कारणांमुळे जाला अर्जुनाशी ब्रह्मचर्याला हरकत झाले तर मी अश्वराज्याचा राजा म्हणून त्याचा राज्याभिषेक करतो.”

दुर्योधनाने वज्रा केत्याप्रमाणे अभिषेक करण्यासाठी वेदपाठी ब्राह्मण आले. एक सुवर्णसिंहासन बाणण्यात आले. स्वर्णकलश पांचे भरून राणी आणण्यात आले. फुले, फळे व अन्नता भातमा. दुर्योधनाने कर्णाला सिंहासनावर बसवून त्याच्यावर छत्रचामर घरायला दोघा राजकुमारांना उभे केले आणि कर्णाचा शास्त्रीय विधीन राज्याभिषेक झाला.

राज्याभिषेक संपल्यावर कर्ण दुर्योधनाला म्हणाला—“महाराज! मला आपल्याकडून राजव दान म्हणून मिळाले. या बद्दल मी आपली कोमती सेवा करू!”

“कर्णा! मला फक्त तुझ्या सारख्या मित्रांची मंत्री पाहिजे.” दुर्योधन म्हणाला.

कर्णाचा पिता सुत म्हणजे सारथी तो दुसऱ्या राज्याभिषेक विधि इतका वेळ पहात होता. तो रथातून उतरून खाली आला व त्याने बंगलेखाना राजा कर्ण याचे अभिनंदन केले. कर्णाने आपल्या पित्याला प्रणाम केला. सुताने कर्णाला पुत्रप्रेमाने आलिंगन करून आशीर्वाद दिला. दोघांच्या डोळ्यातून आनंददाखू वाहू लागले.

कर्ण सुतपुत्र आहे ही गोष्ट प्रगट सर्वांना कळली. ते पाहून भीम कर्णाला म्हणाला—“सुतपुत्रा! साराध्याचे काम करावचे सोडून अर्जुनाशी द्वंद्व युद्ध करण्याची महत्वाकांक्षा तुझ्या मनात उत्पन्न झाली अ! मुला हे कशाला बंग देशाचे सिंहासन?”

कर्णाचे सर्वांग कोधाने थरथर कांपू लागले. पण त्याला आपला राग मनातल्या मनात गिळावा लागला. तो आकाशातल्या सूर्याकडे पहात उभा राहला. दुर्योधन निमूटपणे ते सर्व ऐकत आपल्या आवंढावरोबर बसला होता. तो भीमाला म्हणाला—“भीमा! जो राजा असेल, क्षत्रिय असेल त्याने कोणाही पराक्रमी वीर पुरुषाने आन्धान केल्यास द्वंद्वयुद्धास तयार झाले पाहिजे. अर्जुन शूर क्षत्रिय असेल तर त्याने ते आव्हान स्वीकारलेच पाहिजे. आजखी हे हांगून ठेवतो, गाडीला बांधून ठेव, शूर क्षत्रिय आणि नद्या यांचा उगम किंवा जन्म कोठे झाला ते कोणी सांगू शकेल का? ते कोणी विचार नये. दिव्य लक्षणे असलेला व कवच-कुंडल धारण करूनच जन्मलेला कर्ण सामान्य मनुष्य असूच शकत नाही. तो अंगराज्यावर काय, पण सर्व पृथ्वीवर राज्य करव्यास योग्य असा पराक्रमी वीर योद्धा आहे. सी त्याला अंगराज्याचा अधिपती म्हणून नेवला आहे ज्या कोणाला ही गोष्ट मान्य नसेल त्याने समोर येऊन माझ्याशी द्वंद्वयुद्धास तयार असावे.”

Fullscreen

127

60 / 80

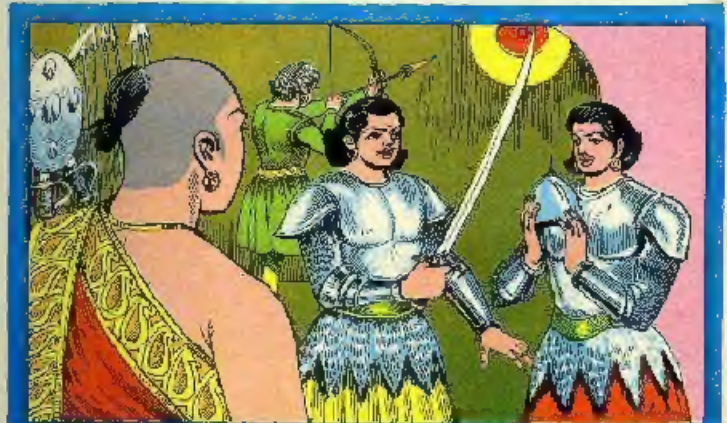
दुर्योधनाच्या तोंडचे ते वाक्य ऐकून सर्व प्रेक्षक बगति हाहाकार उडून गेला.

द्वंद्वयुद्ध होण्यापूर्वीच सूर्यास्त झाला. काही लोक अर्जुनाच्या धनुर्विद्येची सर काही कर्णाच्या शौर्य व पराक्रमाची आणि इतर काही दुर्योधनाची स्तुती करीत आपापल्या घरी निघून गेले. दुर्योधनाला तो दिवस एक पूर्ण दिवसा सारखा पवित्र वाटला. आजपर्यंत अर्जुनाचा शौर्य व पराक्रम त्याच्या डोळ्यात कुसळीसारखा सलत होता. परंतु मापुळे त्याला अर्जुनाला मिथ्याचे कारण नाही. त्याची बरोबरी करू शकणारा शूर कर्ण त्याचा मित्र झाला होता.

आजखी काही काळ लोटला. एकदा गुरू द्रोणाचार्यांनी आपल्या सर्व शिष्यांना एकत्र करून विचारले—“तुम्ही मला गुरूदक्षिणा काय देणार?” सर्व म्हणाले—“गुरूवर्य! आपण आज्ञा करावी आम्ही ती गुरूदक्षिणा हजर करतो.”

द्रोणाचार्य म्हणाले—“ऐश्वर्यमदानेपांचाल देशाचा द्रुपद राजा मदोन्मत्त झाला आहे. त्याला जिवंत पकडून घेऊन या.”

आपल्या गुरूच्या आज्ञेला मान देऊन सर्व शिष्यांनी आपापले रथ सज्ज केले. कवच धारण करून खड्ग व धनुष्य बाण घेऊन द्रुपदाच्या राज्यावर झालून आज्यास

सर्व तयार झाले. त्यानंतर श्रोणाचार्य पुढे निघाले व त्यांच्या मागे सर्व राजकुमार निघाले.

पांचालदेशाच्या राजधानीजवळ पोचल्यावर अर्जुन श्रोणाचार्यांना म्हणाला-“मांच्या पैकी एकही द्रुपदाला करून आणू शकणार नाही. हे हार मानून परत येईपर्यंत आम्ही पांडुपुत्र येथेच थांबतो. त्यानंतर जाऊन द्रुपदाला करून घेऊन येतो.”

दुर्योधनाचे सर्व बंधू व कर्ण ससैन्य पांचाल नगरावर घालून गेले. आपल्याच धर्मेशीव कौरव नगरात शिरल्याची बातमी द्रुपदाला सगजली. तो आपल्या भावांना

मदतीला बोलावून कौरव सैन्याला शीव देण्यासाठी तत्तन्म आचून जाला. गुरबासीचा कौरव व कर्ण यांची सरशी होत राहिली. परंतु योद्ध्याचे वेळाने द्रुपदाने आपली बाजू सावरली व कौरव सैन्याला पिटाडून लावले. कौरव खाली माना घालून परतले.

तेव्हा अर्जुनाने गुरू श्रोणाचार्यांना नमस्कार केला आणि वहील बंधू युधिष्ठिर याचा आशीर्वाद घेऊन आणि भीमाला आपला सेनापती म्हणून आणि नकुल सहदेवांना रथाच्या आकांक्ष्या रथयात्रे नेमून द्रुपदाला पिवंत धरून आणण्याची प्रतिज्ञा करून निघाला.

भीमार्जुनांच्या हल्ल्यासमोर द्रुपदाच्या सैन्याची धूळदाग उडून गेली. अर्जुनाचा रथ पांचाल सैन्याला पांगवीत सरळ द्रुपदाच्या रथाला जाऊन चिडला. द्रुपदाने रागाने अर्जुनाच्या सैन्यावर आणि रथावर प्रत्याक्रमण केले. लढाईच्या गडबडीत एकाएकी द्रुपद अवृक्ष झालेला पाहून त्याच्या सैन्याचा वीर सचला. अर्जुनाने बाणांचा पाऊस पाहून द्रुपदाचा रथ मोडून टाकला आणि घोड्यांना ठार केले. नंतर तो तलवार जपसून द्रुपदावर भावून गेला. द्रुपद त्यानंतर योद्ध्याचे वेळाने कैद झाला.

तिकडे भीमाने व नकुल सहदेवांनी द्रुपदाचे सैन्य पळू लागलेले पाहून त्यांच्यावर निकराचा हल्ला केला. अर्जुनाने रथांना बाबरून द्रुपद कैद झाल्याचे सांगितले. म्हणाला-“द्रुपद आपला मातेवाईक आहे. त्याच्या सैन्याचा किंवा राजधानीचा नाश करणे बरोबर नाही.”

त्यानंतर अर्जुनाचे द्रुपदाला धरून गुरू दक्षिणा म्हणून गुरू श्रोणाचार्यांसमोर उभे केले. श्रोणाचार्य द्रुपदाला पाहून अंगग्रास्य करीत म्हणाले-“द्रुपदा! तुझे राज्य व दक्षिणेकडील सर्व राज्य तुझे आणि उत्तरे-राजधानी धाव्ही जिकली आहे. बोल कडील माझे. आपण आपापल्या राज्यात वातातरी मला बालपणीचा मित्र म्हणून

ओळखशील की नाही? तुला मिण्याचे मुळीच कारण नाही. मी ब्राह्मण आहे. क्षमा करणे ब्राह्मणाक सोपते. मी आपली बालपणची मैत्री विसरलो नाही. मुझ्या मैत्रीची आठवण करून देण्यासाठीच मी तुला येथवर आणविले. सिंहासनावर बसलेल्या राजाची मैत्री पण मला आवडते. तू आपले राज्य व सिंहासन बालवून बसला आहेस. तुझी मैत्री कायम ठेवण्यासाठी री तुझे अर्धे राज्य तुला परत देतो. मंगेच्या दक्षिणेकडील सर्व राज्य तुझे आणि उत्तरे-राजधानी धाव्ही जिकली आहे. बोल कडील माझे. आपण आपापल्या राज्यात वातातरी मला बालपणीचा मित्र म्हणून

हुपदाचा गर्वभंग झाला. त्याने आपल्या सुकीची माफी मागून आजन्म मैत्रीचे वचन दिल्यावर द्रोणाचार्यांनी त्याला सोडून दिले.

त्या दिवसापासून हुपद फक्त दक्षिण पांचाल देशाचा राजा झाला. सैन्य बळ दाखवून द्रोणाचार्यांना जिकणे यापुढे बशक्य आहे याची जाणीव हुपदाला झाली. तो अर्धे राज्य समावून बसला होता व त्याला मूल बाळ पण नव्हते. म्हणून तो देशाटमास निघाला आणि ऋषीमुनींच्या सहवासात राहून खोर तपश्चर्या करू लागला.

द्रोणाचार्यांनी अहिच्छत्र येथे आपली राजधानी कायम केली आणि राज्य करू लागले.

एक वर्षे लोटले. धृतराष्ट्राने युधिष्ठिराला भुवराजपद देण्याचा निर्णय केला. युधिष्ठिर सर्वात मोठा बाळ होता. सद्गुणी, सुशील व धर्मपरायण होता. भुवराजपदी त्याची नेमणूक झाल्यानंतर त्याने आपल्या काकांना राज्यकारभारात पुष्कळच मदत केली.

भीमाने बलरामाजवळ गदायुद्धाचे शिक्षण घेऊन त्यात प्राविण्य संपादन केले.

अर्जुनाने धनुर्विद्येत प्राविण्य मिळविले. त्याला दौर्ही हावांनी अनुधावर बाण चढवून युद्ध करता येत होते. म्हणून त्याला सव्यसाची हे नाव मिळाले. द्रोण अर्जुनाला आपला पट्टशिष्य मानत. त्यांनी त्याला सर्व शस्त्रास्त्रे उत्तम प्रकारे शिकवून दिली.

द्रोणाचार्यांनी अर्जुनाला उपदेश केला की युद्ध करणे हे मुळात चांगले नाही. अगदी आवश्यक तेव्हाच युद्ध करावे. मुडाच्या भावनेनं हिंसा करू नये. एकादा आदरणीय व्यक्तीशी युद्ध करावेच लागले तर माघार न घेता युद्ध करावे व त्या व्यक्तीच्या विषयी सर्वदा बलात आवार भाव राखावा.

अर्जुनाने कौरव राज्याचे शत्रू व त्याचे वेडील पांडू यांच्याशी वैर करून त्यांचा

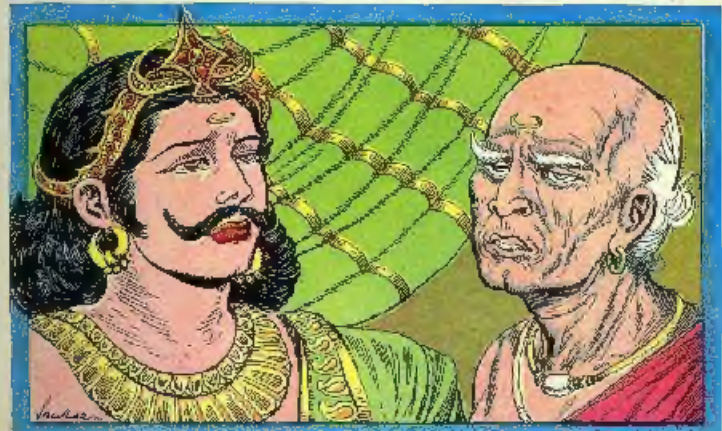
अपमान करणाऱ्या सीवीर, विसरू व दत्त-मित्र आणि त्याचे बंधू यांना युद्धात ठार केले. त्याने एकदिवाने पूर्वेकडील सर्व राज्ये एकामागून एक जिंकली. कित्येक राजांना कौरवांचे मोडलिक करून घेतले आणि त्यांच्याकडून खंडांही वसूल करून कौरवांच्या राज्याचे ऐश्वर्य वाढविले.

नकुल सहदेवांनी पण अनेक राज्ये जिंकून कौरवांच्या राज्याची त्यांना दहशत बसविली.

अशा तऱ्हेने पांडवांची बाढती कीर्ति धृतराष्ट्राला पाहतेना. परंतु त्यांना ग्रीस्ताहन चावे की त्यांचा तेजोवध करावा हे त्याला

कळेना. म्हणून त्याने कणक नावाच्या आपल्या एका ब्राह्मण भेंढ्याचा सल्ला विचारला. शत्रूचा नाश कोणत्याही प्रकारे केल्यास त्यात दोष नाही असा कणकाने सल्ला दिला.

धृतराष्ट्रप्रमाणे दुर्बोधाने पण कर्ण, शकुनी, दुःशासन वगैरेच्या सल्ल्याने पांडवांचा नाश घूर करवाचे ठरविले. त्याने धृतराष्ट्राची परवानगी मागितली व अर्थातच ती त्याला मिळाली. सर्व एकत्र जमले व पांडवांचा शेवट कसा करता येईल या गोष्टीचा विचार करून सर्वांनी मिळून बारणावताव ज्ञानागृहात पांडवांना जाळून टाकण्याचा एक गुप्त वंत केला.

धृतराष्ट्राच्या आज्ञेप्रमाणे त्याचे भंडी एकेक करून पांडवांकडे आले आणि त्यांच्या-समोर वारणावताच्या नैसर्गिक सौंदर्याचे वर्णन करू लागले. वारणावत येथे काही दिवस गमतीखातर पर्यटनास त्यांनी जाऊन माने असे दैवील रम्यांनी मुनविले.

त्यानंतर एकदा धृतराष्ट्राने पांडवांना बोलावून वारणावताचे खूप वर्णन केले व म्हणाला-“वारणावताचे सौंदर्य डोळे मरून पाहण्यास होन डोळे पुरत नाहीत. हजार डोळ्यांनी पाहण्यासारखे हे सुंदर शहर आहे. तेथे तुमची जाण्याची इच्छा असेल तर एकदा आपल्या मातेसह जाऊन शंकराचे दर्शन करून या. तुमच्या राहण्याची ही उत्तम व्यवस्था करून देतो. काही दिवस हवापालट केल्यासारखे पण होईल. कंटाळा आला म्हणजे परत हस्तिनापुरी या.” आपल्याला हस्तिनापुरा-बाहेर पाठविण्यात काकांचा काही दुर्दैव

असावा याची बुघिळाराला कल्पनावेधील नव्हती.

दुर्योधनाने पुरोचन नावाच्या आपल्या नोकराला एकांतात बोलावून म्हणले-“माझे वडील, पांडवांना वारणावत येथे पाठवीत आहेत. तू त्यांच्या बांधी तेथे जाऊन तेथे एक लाक्षागृह तयार कर. त्यात पांडवांचा सर्वनाश करण्याची जबाबदारी मी तुझ्यावर टाकतो. घर सुंदर मजबूत व सुरक्षित विसले पाहिजे. कोणाला संशय येता कामा नये. पांडव त्यात जाऊन निश्चितपणे राहू लागले म्हणजे मध्यरात्रीच्या सुमारास संधी साधून त्या लाक्षागृहाला आग लाव. पांडव मरून खात्यावर तुला मी एका राज्याचा राजा करीन.”

पुरोचन त्या कामगिरीवर निघाला. दुर्योधनाने एक सर्वोत्तम रथ देऊन त्याला निरोप दिला. पुरोचन तेथे पोचताच आपल्या कामाला लागला.

[९]

द्रासव्हालच्या विधान मंडळात आसिया वासियांच्या रजिस्ट्रेशन संबंधी जे विल पास झाले त्याचे भारतवासियांनी खंडन केले. त्यांच्या वतीने गांधीजी व श्री एच. ओ. अली हे इंग्लंड देवात गेले. गांधीजी तेथे सहा आठवडे राहले व दादाभाई नवरोजी व भारतीयाविषयी ज्यांच्या मतभेद स्नेह व सहानुभूती होती ज्या पार्लमेंटच्या सभासदांना व पत्रकारांना भेटले. ब्रिटीश कॉलोनिअल सेक्रेटरीला भेटून त्यांच्या समोर आपली बाजू मांडली. परंतु काही फायदा झाला नाही. इलट १ जुलै १९०७ पासून ते विल अमलात येईल असे जाहीर करण्यात आले. स्वा विलाचा विरोध करण्याचे गांधीजींनी पूर्वीच ठरविले होते. ती चळवळ सुरू करण्याची वेळ पण येऊन ठेपली.

१९०६ च्या सप्टेंबर महिन्यात एंगायर विण्टर मध्ये इतिहासात तमूद होण्यालावक एक सभा झाली. या सभेत भाषीयांकडून या कायद्याचा विरोध करण्यासाठी गांधीजींनी प्रतिज्ञा घेविली.

जोहंस्बर्ग येथे एक जाहीर सभा झाली. सरकारवर्त या सभेला श्री व्युलिथम हॉस्केन हे हजर होते. ते आपल्या भाषणात म्हणाले-“तुमची ही चळवळ चालू शकणार नाही. दासव्हालचा प्रत्येक स्वैतवर्णी या कायद्याचा समर्थक आहे. सरकारचा विरोध करणे म्हणजे भितीवर स्वतःचे बोकें आपटून कपटभोज करून घेण्यासारखा भूर्खपणा आहे.” या भाषणाचे समोराने गांधीजींनी केले होते.

त्या भाषणाचे उत्तर लगेच मिळाले. मूर्ध्मद कळालिवा नावक व्यापारी म्हणाला-

“आरोडा”

